

Tweede Kamer verkiezings- programma

Doe eerlijk.

STEM

BIJ1

Kameraden,

Er zijn dingen waar we allemaal om geven. Een warm thuis waar we veilig zijn. Werk waarmee we fatsoenlijk kunnen leven. Zorg als we ziek zijn. Onderwijs dat onze kinderen kansen geeft. De zekerheid dat we de huur kunnen betalen en nog geld overhouden voor een leven dat de moeite waard is. Dit zijn geen radicale eisen, dit zijn menselijke basisbehoeften.

Maar alles voelt surreëel in deze tijd. Ik zie een kind met een rugtas waar de resten van zijn broertje in zitten, en toch moeten wij de metro naar werk nemen? Mensen worden levend verbrand, met Nederlandse politieke steun, en wij moeten “normaal” functioneren? En dan kom je na je 40-urige werkweek thuis, zet je de tv aan, en krijg je ook nog eens de schuld van alle problemen omdat politici systematisch haat zaaien.

Dit overkomt ons niet. Dit doen ze ons aan. Barbaren in driedelige pakken die bruine en Zwarte lichamen als minder waard zien. Mensen die onze rechten als obstakel zien. Mensen die de rijkdom die werkende mensen maken in hun eigen zak steken.

Dat is hun cultuur van de dood: gezinnen uiteen rukken, gemeenschappen kapot maken en volken vernietigen om winst en macht te beschermen.

Terwijl de waarheid is: onze gemeenschappen zijn de ruggengraat van Nederland. Werkenden, ouders, jongeren, migranten: wij dragen dit land iedere dag.

Onze buurten vallen ze systematisch aan. Den Haag die projectontwikkelaars helpt sociale huur te slopen. De schulden-industrie die gezinnen kapot maakt. Woekerwinsten over onze eerste levensbehoeften.

Rechtse extremisten die ons tegen elkaar opzetten. Oorlogsstokers die miljarden steken in dood en genocide.

Wij pikken het niet. We vechten terug. We bouwen een alternatief. Wij ademen hier de cultuur van het leven: een manier van bestaan waarin we elkaar dragen. Waar solidariteit sterker is dan angst.

Wie aan één van ons komt, komt aan ons allemaal. Solidariteit, solidariteit, solidariteit. Met elkaar. Met de buurten die worden getroffen. Met de internationale beweging die deze strijd voert. Wij knokken samen BIJ1 terug de Kamer in, om het systeem dat ons kapot maakt te breken.

Dit programma is onze routekaart naar die nieuwe samenleving. Waar ons bestaan geen privilege is maar een recht. Waar een goede woning toegankelijk is voor iedereen. Waar vrede en rechtvaardigheid het startpunt is van alle politiek. En waar alle mensen – ook Palestijnse, Congolese en Soedanese kinderen – recht hebben op leven en vrijheid.

Want alles is altijd al van ons. Het is tijd om het terug te pakken. Doe eerlijk. Kies op 29 oktober voor radicaal eerlijk delen, kies voor BIJ1.

Tofik Dibi
Lijsttrekker BIJ1

20 punten voor een eerlijk Nederland.

Dit zijn onze 20 concrete plannen om Nederland eerlijk te maken. Een echte solidaire visie die het verschil maakt tussen de huur die we kunnen betalen of niet, tussen zorg krijgen wanneer we die nodig hebben of bankroet gaan, tussen vrede of oorlog.

Deze punten komen rechtstreeks uit de strijd van gemeenschappen die genoeg hebben van een politieke klasse die hen kapot maakt. Van huurders die worden leeggezogen door huisjesmelkers. Van werkenden die wel de arbeid verrichten, maar niet de beslissingen mogen nemen. Van families die kiezen tussen eten of de rekening betalen. Van gemeenschappen die worden weggejaagd door projectontwikkelaars. We gaan niet onderhandelen over ons recht op een dak boven ons hoofd. We gaan niet compromissen sluiten over genocide. We gaan niet water bij de wijn doen als het om ons bestaansrecht gaat.

Dit is waar we voor knokken. Punt voor punt. Centimeter voor centimeter. Tot het systeem werkt voor ons, in plaats van tegen ons.

Met een hele nieuwe politiek.
Doe eerlijk.

Huizen voor mensen, niet voor winst.

1. Alle huren omlaag.

We zorgen dat huisjesmelkers niet méér huur aan jou kunnen rekenen dan eerlijk is, met bindende maxumprijzen voor elke woning. Te hoge huren maken we lager. Ook in de vrije sector, met terugwerkende kracht.

2. 1 miljoen sociale woningen erbij.

Een Nationaal Bouwbedrijf bouwt woningen voor mensen, niet voor winst. Zo zetten wij de projectontwikkelaars die weigeren om betaalbaar te bouwen, omdat ze alleen verdienen aan te dure koopwoningen, buitenspel.

3. Leegstand keihard aangepakt.

Wie een woning onnodig leeg laat staan, betaalt een boete van 2,8% van de WOZ-waarde per maand (100% van de waarde in 3 jaar). Na 3 jaar onteigenen (terugpakken) we de woning en wijzen die toe aan mensen om te wonen.

4. Onze grond weer van ons allemaal.

Kostbare bouw- en landbouwgrond hoort niet in handen van speculanten zoals ASR, die 46.000 hectare oppotten en dat gebruiken om de overheid te chanteren. Deze grond pakken we terug en gebruiken we voor de bouw van sociale woningen.

Een betaalbare basis begint bij een einde aan woekerwinsten.

5. Alles goedkoper.

Alles kan gewoon goedkoper door bedrijven aan te pakken die cashen op jouw eerste levensbehoeften. Levensmiddelen als groente, fruit en gezondheidsproducten, maar ook kraanwater en energie worden steeds duurder door bedrijven die expres de prijzen verhogen ('graaiflatie'). Daar maken we een einde aan met maximumprijzen en maximale winstmarges.

6. Goede zorg betaalbaar en toegankelijk voor iedereen.

De zorg komt volledig in handen van de overheid, van ziekenhuis tot verzekeraar. Winst en markt-bureaucratie in de zorg worden zo verleden tijd. Het 'eigen risico' en rekeningen aan de balie schaffen we af. Iedereen draagt bij op basis van hun inkomen en iedereen krijgt de zorg die ze nodig hebben.

7. Gratis ov.

Van je huis naar je werk, naar familie, naar vrienden: vrij bewegen is een recht. We maken openbaar vervoer volledig gratis, beter en toegankelijk.

Vrijheid en gerechtigheid voor Palestina.

8. Elke vorm van steun aan genocidestaat 'Israël' stopt.

'Israël' pleegt genocide op het Palestijnse volk. We werken aan boycotts, desinvesteringen en sancties (BDS) tegen genocidestaat 'Israël' in elke sector. Net zoals we deden bij de Apartheid in Zuid-Afrika.

9. De genocidelobby aangepakt.

Organisaties als het CIDI, die 'Israëlische' belangen behartigen, onderzoeken en behandelen we als Ongewenste Buitenlandse Inmenging (OBI).

10. Oorlogsmisdadigers vervolgd.

Wie misdaden tegen de mensen pleegt en voet op Nederlandse bodem zet, pakken we op en vervolgen we. Nederland is geen veilige haven voor oorlogsmisdadigers.

Alles voor vrede, geen cent naar oorlog.

11. Nederland breekt met de levensgevaarlijke oorlogspolitiek van de VS.

We verlaten de NAVO en kiezen voor neutraliteit. Kernwapens van de Verenigde Staten verdwijnen uit Nederland. Ons leger zetten we alleen in om internationaal recht te handhaven, niet voor andermans oorlogen. Voor echte vrede en veiligheid.

12. Onze jongeren beschermd tegen dienstplicht en ronseling voor het leger.

Onze jongeren zijn geen kanonnenvoer. Alle dienstweigeraars krijgen onze steun en bescherming.

We zorgen voor de natuur en wie vervuult moet boeten.

13. Al onze energie uit schone en hernieuwbare bronnen, in handen van de mensen.

Er komen geen nieuwe projecten voor olie, kolen en gas. Alle infrastructuur voor energie maken we klimaatpositief en circulair. En komt in handen van de mensen, niet van bedrijven en hun aandeelhouders. Alle woningen verduurzamen en isoleren we met opnieuw gebruikte materialen.

14. Bestuurders die bewust natuur vervuilen, vervolgd.

Ecocide wordt strafbaar. Bestuurders van bedrijven die bewust en lang zware schade toebrengen aan de natuur, en daarmee aan de gezondheid van alle mensen, vervolgen we per hoofd voor hun misdaden.

Onderdrukking: toen niet, nu niet, nooit meer.

15. Reparaties en herstel voor het koloniale verleden.

Nederland gaat ons koloniale verleden rechtzetten met herstelbetalingen en door roofkunst terug te geven. We voeren een dekoloniaal buitenlandbeleid van radicaal gelijke rechten en solidariteit.

16. Onze gemeenschappen beschermd tegen racisme en fascisme.

Neonazi- en fascistische groepen verbieden we. Er komen zwaardere straffen voor haat- en geweldsmisdrijven, waaronder doxxing (openbaar maken van iemands persoonlijke informatie) en bedreigingen.

17. Geen mens is illegaal.

Iedereen in Nederland heeft recht op basisvoorzieningen. We strijden voor iedere centimeter om alle migranten, migrantengemeenschappen en iedereen die hen bijstaat te beschermen. Migrant en mensen op de vlucht opsluiten en gedwongen deporteren, stopt.

Alle macht aan de mensen.

18. Werkers aan de macht in grote bedrijven.

Alle grote bedrijven worden verplicht om werknemers-raden aan te stellen met gekozen vertegenwoordigers van het personeel. Die raden hebben advies- en vetorecht over belangrijke beslissingen als ontslagen, investeringen en reorganisaties. Wie het werk doet, krijgt inspraak over hoe ze het bedrijf runnen.

19. Een overleg-democratie.

Burgers bepalen met landelijke gespreksrondes en inspraaksessies altijd actief mee met nieuwe wetten en regels van de overheid. Vooral bij grote politieke vraagstukken krijgt deze raadpleging een centrale, bindende rol.

20. Studenten hun toekomst terug.

We schaffen collegegeld af: al het onderwijs wordt gratis. Alle studieschulden van de 'pechgeneratie' schelden we volledig kwijt.

Inhoud.

A	Dekoloniseren en antiracisme: na de komma begint nu.	8
	A1. Voor eens en voor altijd breken we de koloniale systemen af – samen werken we toe naar een wereld met radicaal gelijke rechten.	
B	Rondkomen en werk.	14
	B1. Zeggenschap op de werkvloer en op arbeidsvoorwaarden.	
	B2. Sociale voorzieningen – niet overleven maar leven.	
	B3. Toegankelijke arbeidsmarkt, en radicaal eerlijke uitkeringen en pensioenen.	
	B4. Een economie waarin we radicaal eerlijk delen en iedereen kan rondkomen.	
C	Wonen: van markt naar volkshuisvesting.	24
	C1. Wonen is een basisrecht.	
	C2. Goedkoop en zeker wonen.	
	C3. Een toegankelijke, inclusieve en groene woonomgeving.	
D	Echte vrede en veiligheid: koers naar collectieve bevrijding	32
	D1. Internationaal gelijke rechten.	
	D2. Een vrij Palestina.	
	D3. Echte vrede en veiligheid in Oekraïne.	
	D4. Buitenlandse handel en 'ontwikkelingssamenwerking'	
	D5. Een vrij Europa.	
	D6. Geen cent naar oorlog.	
E	Klimaat en ontgroei: klimaatrechtvaardigheid nu.	42
	E1. Klimaatrechtvaardigheid nu!	
	E2. Natuur en vervoer.	
	E3. Internationale klimaatrechtvaardigheid.	
	E4. Dieren hebben rechten.	
	E5. Voedsel en landbouw.	
F	Migratie en menselijke opvang: bescherm mensen, geen grenzen.	52
	F1. Veilige migratie en menswaardige opvang.	
	F2. Een solidaire asielprocedure.	
	F3. Uitgeprocedeerde gevluchte mensen en ongedocumenteerde mensen.	
	F4. Langetermijnvisie: een nieuw migratiebeleid.	

G	Zorg, gezondheid en sport: de mens centraal.	60
	G1. Zorg in publieke handen.	
	G2. Laat de zorg weer werken.	
	G3. Toegankelijke zorg voor iedereen.	
H	Zelfbeschikking en inclusie: jouw leven, jouw keuze.	66
	H1. Seksuele vrijheid, abortus, zwangerschap, ouderschap en adoptie.	
	H2. Toegankelijkheid.	
	H3. Geslachtsontwikkeling en gender (niet-standaard).	
	H4. Ondragelijk lijden en euthanasie.	
I	Onderwijs, cultuur en media: de basis van een sterke samenleving.	72
	I1. Voor betaalbaar en toegankelijk onderwijs.	
	I2. Dekolonisatie en gelijke kansen.	
	I3. Docenten verdienen beter - meer waardering, democratie en diversiteit.	
	I4. Kunst, cultuur en media.	
	I5. Toegankelijkheid en educatie.	
J	Democratie: een vrij volk.	81
	J1. Naar een democratische republiek die werkt voor iedereen.	
	J2. Bescherming van democratische rechten.	
	J3. Bestaanszekerheid boven repressie, van strafketen naar rechtvaardige maatschappij.	
	J4. Van politiecontrole naar controle over de politie.	
K	Caribisch deel van Nederland: Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Statia en Sint Maarten.	88
	K1. Herstel van koloniale schade.	
	K2. Radicale gelijkwaardigheid centraal stellen.	
	K3. Herstel van koloniale schade.	

A.

**Dekolo-
niseren en
antiracisme:**

na de

komma

begint

nu.

De meeste mensen vinden dat iedereen recht heeft op een gelijkwaardige plek in onze samenleving. Maar de koloniale basis van Nederland heeft nog steeds schadelijke gevolgen. Welke huidskleur je ook hebt. Extreemrechtse politici als Wilders verdelen ons op basis van hoe we eruitzien, voor hun eigen gewin. BIJ1 strijdt vanaf dag één tegen dit racistische systeem. Door ons te verenigen, bouwen we een nieuw systeem dat werkt voor ons allemaal. Of je nu Zwart of wit bent, Caribisch of Oost-Aziatisch, oorspronkelijke bewoner of nieuwe Nederlander.

BIJ1 droomt van een wereld met radicaal gelijke rechten voor iedereen. Voor Zwarte mensen en mensen van kleur, vrouwen (zonder seksisme), moslims (zonder islamofobie), de LHBTQIA+ gemeenschap, mensen in armoede, en alle andere onderdrukte en achtergestelde groepen in onze samenleving. Een wereld waarin we altijd solidair zijn

met elkaars strijd voor een volwaardig leven. Omdat we erkennen dat we niet compleet zijn zonder elkaar.

De wereld van vandaag is gebouwd op 400 jaar wereldwijd kolonialisme, slavernij en witte superioriteit. Dankzij de inzet van Sylvana Simons en BIJ1 doorbrak de Nederlandse staat eindelijk het grote zwijgen over ons koloniale verleden. Maar na de komma begint nu. Want het koloniale- en slavernijverleden van Nederland is geen afgesloten donkere bladzijde - ook vandaag de dag schrijven we dit boek nog. De koloniale basis van onze samenleving beschadigt iedereen, ook witte burgers. Alleen de kleine groep allerrijksten profiteren van dit racistische systeem, juist nu we solidariteit en echte verandering nodig hebben. We willen de verbinding tussen ons verleden en het heden zoeken, aanwijzen en de daarop gebouwde structuren slopen. Het is tijd voor echte bevrijding en een nieuwe, intersectionele en **dekoloniale** politiek.

A1

Voor eens en voor altijd breken we de koloniale systemen af – samen werken we toe naar een wereld met radicaal gelijke rechten.

1. Racisme pakken we in alle opzichten aan. In de overheid en in de hele samenleving. Alle ministeries, gemeenten en overheidsorganisaties doen grondig onderzoek naar racisme binnen hun organisaties en functioneren. En voeren actief antiracistisch beleid met 'zero tolerance'.

2. We pakken racisme in wonen en omgeving aan. Er zijn al genoeg onderzoeken gedaan naar discriminatie op de woningmarkt. Het is tijd om met die basis antiracistisch wetten en regels vorm te geven. Onder andere door gentrificatie tegen te gaan, het verdrijven van huishoudens met lage inkomens voor meer winst. Woningcorporaties moeten actief aantonen hoe zij bij woningtoewijzing discriminatie voorkomen en misstanden corrigeren.

3. We pakken racisme in het onderwijs aan. Antiracisme krijgt een belangrijke plek in lerarenopleidingen, met nadruk op het afleren van racistisch gedachtegoed en gedrag. Ook besteden we speciaal aandacht aan het leren van herkennen van, en ingrijpen bij racisme op school. Elke student die stage loopt, krijgt garantie op een stageplek binnen het mkb en de overheid. Stagediscriminatie pakken we streng aan.

4. We pakken het grootschalige racisme op de arbeidsmarkt aan. Zo investeren we in de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie door de Inspectie SZW. We passen organisatiestructuren zo aan dat bedrijven en organisaties daadwerkelijk inclusief worden en diversiteit hanteren en behouden. Ook erkennen we diploma's uit niet-westerse landen.

5. We pakken racisme en seksisme in de zorg aan. Het effect van racisme in de zorg

op medewerkers en cliënten onderzoeken en bestrijden we uitgebreid. Racistische en koloniale denkbepelden in de curricula van artsenopleidingen onderzoeken en verwijderen we. De medische wetenschap is voor het grootste deel gebaseerd op onderzoek met alleen cis hetero witte mannen. We maken geld vrij voor extra medisch onderzoek voor andere doelgroepen.

6. Er komt een daadkrachtige aanpak tegen moslimhaat, dat rechtse politici na een jarenlange haatcampagne tegen moslims inmiddels normaliseerden. Wetten en regels die moslims onterecht koppelen aan onveiligheid trekken we in. Het gedeeltelijke verbod op gezichtsbedekkende kleding (in de volksmond "niqab-verbod") heffen we direct op. Ook het verbod op een hoofddoek dragen voor rechters, griffiers en bij de politie heffen we op. Er komt meer keuzevrijheid in vrije dagen opnemen voor religieuze- en levensovertuiging.

7. We bouwen een grotere organisatie rondom de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR), met meer structurele financiering. We stellen juridische definities op van racisme, anti-Zwart racisme, antisemitisme, anti-Aziatisch racisme, moslimhaat en haat tegen Roma en Sinti-volken. Bereidheid om meldingen van discriminatie te maken is laag onder achtergestelde groepen. Het aantal meldingen is daarom niet meer leidend in het vaststellen van de schaal van het racisme in de maatschappij. Ook stoppen we met een laag aantal meldingen als excuus gebruiken om geen actie te ondernemen. We stellen campagnes op om meldingsbereidheid te vergroten en meldingen bespreken we voortaan in de **veiligheidsdriehoeken**⁷. We stellen in

de wet vast dat we haatmisdrijven, waaronder ook blackface in de openbare ruimte, zwaarder bestraffen.

8. Er komt meer aandacht voor educatie over fascisme in alle vormen. Zodat we racistische en antisemitische theorieën zoals de omvolkingstheorie, ‘cultuurmarxisme’ of leugens over een Joods complot beter kunnen bestrijden. Ook verbieden en ontbinden we organisaties die racistisch gedachtegoed uitwisselen en verspreiden.

9. Er komt een eerlijke definitie van antisemitisme. We verwerpen de **IHRA-definitie**, die zegt dat het erkennen van het koloniale en racistische karakter van ‘Israël’ antisemitisch is. We erkennen ook het antisemitisme binnen zionistische groepen, zoals dat van Viktor Orbán en extremistische christenen. Bezit van nazi-attributen mag voortaan alleen met een vergunning, behalve in musea. Vereren van Adolf Hitler verbieden we in de wet.

10. Nederland herstelt de schade die zij veroorzaakte door 400 jaar kolonialisme en slavernij. Reparaties zijn materieel en immaterieel. De precieze invulling besluiten de samenlevingen van de (voormalige) koloniën. Nederland ondersteunt dit proces financieel en (naar behoefte) logistiek. Naast de ABC- en SSS-eilanden, Suriname en Indonesië betrekken we ook alle andere getroffen samenlevingen en groepen hierbij. Waaronder de Zuid-Molukken, West-Papoea, Tobago, Noord-Brazilië, West-Afrika, Zuid-Afrika en de oorspronkelijke bewoners van New York en New Jersey. Nederland erkent en biedt excuses aan voor de slavernij in de Oost en we zetten breed onderzoek op naar dit stuk van het slavernijverleden en de gevolgen.

11. Er komt een Consensusrijkswet Herstel waarin we structureel vastleggen: een Herstelfonds van minimaal 1% van de Rijksbegroting per jaar, voor ten minste 30 jaar;

zeggenschap en bestuurlijke meerderheid in het fonds voor vertegenwoordigers van de getroffen gemeenschappen; jaarlijkse parlementaire verantwoording en onafhankelijke inspectie; vastgelegde verplichtingen voor Europese én Caribische bestuursorganen. Zo garanderen we herstelbeleid in de wet en dat dit niet afhangt van de welwillendheid van een willekeurige Europees Nederlandse regering.

12. Ook in het Europese deel van Nederland staat bevrijding en heling van kolonialisme centraal. Beleid van dekoloniseren wordt een prioriteit bij alle ministeries. We besteden structureel geld om de effecten van kolonialisme in de tijd van nu te onderzoeken, kennis hiervan te verspreiden en passende maatregelen in te voeren. Prioriteiten zijn overheidsinstanties waar burgers direct mee te maken hebben. Zoals de Belastingdienst, het UWV en DUO.

13. Het toekomstige Nationale Slavernijmuseum wordt gratis en heeft garantie op een structurele financiële basis. Daarnaast komen er vaste dependances (bijgebouwen) op de ABC- en SSS-eilanden. Scholenbezoek (PO en VO) is verplicht, met gratis reiskosten.

14. Er komt speciale aandacht voor mentaal en geestelijk **dekoloniseren**. We slopen de infrastructuur die het koloniale gedachtegoed en het witte superioriteitsdenken voortzet in de maatschappij en de wetten en regels van de Nederlandse staat. Dit gebeurt onder andere door curricula in het onderwijs te dekoloniseren, gedekoloniseerde lesmethodes en de waarde van niet-westerse kennis te erkennen. Ook verwijderen we alle koloniale verheerlijking door standbeelden en straatnamen uit het straatbeeld.

15. 1 juli (Keti Koti), 17 augustus (Dia di Lucha pa Libertat of Dia di Tula en de onafhankelijkheidsdag van Indonesië), 10 oktober (het opheffen van de Nederlandse Antillen), 25 november (de onafhankelijkheidsdag van

Suriname), 1 mei (de Dag van de Arbeid) en 18 maart (Dia di Himno y Bandera, de Arubaanse Dag van het Volkslied en de Vlag) worden nationale feestdagen.

B.

**Rondkomen
en werk.**

Het leven hoeft helemaal niet te duur te zijn! Nederland is rijk. Er is méér dan genoeg voor iedereen. Waarom is er dan zoveel armoede? Omdat de allerrijksten en politici de welvaart extreem oneerlijk verdelen. Met het harde werk van gewone mensen maken grote bedrijven en aandeelhouders bizarre winsten. En wij houden bijna geen vrije tijd over. BIJ1 staat voor radicaal eerlijk delen: de vruchten plukken van onze eigen arbeid. Tijd om onze vrijheid terug te pakken.

Om een eerlijk loon te garanderen willen we de kapitalistische economie vervangen voor een democratisch geleide economie. In de economie van nu verkopen we onze arbeidskracht als product aan rijke bedrijfseigenaren. Om hun winsten te maximaliseren zullen bedrijfseigenaren altijd streven naar zo goedkoop mogelijke arbeid. Daarmee staat werk onder het kapitalisme gelijk aan uitbuiting.

Daarbij is het leven niet een strijd om te overleven. Iedereen verdient een goed leven. Daarom willen wij basisvoorzieningen voor iedereen, zoals een leefbaar inkomen en een eerlijke economie. Daarover gaat dit hoofdstuk. In latere hoofdstukken schrijven we over wonen, zorg en onderwijs. Door garantie op een radicaal eerlijk loon en basisvoorzieningen toegankelijk te maken voor iedereen, dichten we de grote kloven tussen arm en rijk. Jouw postcode en inkomen mogen niet meer bepalen hoeveel gezonde levensjaren je hebt en hoe lang je leeft.

Bestaanszekerheid en een goed leven voor iedereen moet normaal zijn. Dat betekent dat iedereen voorzien is van een eerlijk inkomen en zekerheden als een dak boven je hoofd, goede en betaalbare boodschappen, energie, zorg, onderwijs, kinderopvang en openbaar vervoer.

BIJ1 staat voor een economie die werkt voor iedereen. Niet alleen voor de rijkste bovenlaag van de samenleving. Onze ideale economie is socialistisch: een economie die de rechten en gezondheid van de mensen, de dieren en de natuur altijd voorop stelt. Ons huidige **kapitalistische** ↗

systeem is niet vol te houden. Voor een houdbare economie nu en in de toekomst willen we afscheid nemen van een systeem dat het mogelijk maakt dat de kleine groep superrijken, aandeelhouders en grote beursgenoteerde bedrijven onze democratie inperken en mensen wereldwijd uitbuiten. Want er is meer dan genoeg voor iedereen.

Wij geloven in een wereld waarin je waarde als mens niet afhangt van of je werkt en hoe productief je bent binnen het kapitalistische systeem. Ook mantelzorg, vrijwilligerswerk, het werk van thuisblijvende ouders en andere vormen van onbetaalde arbeid zijn van onschatbare waarde voor onze maatschappij en willen we belonen. Onze economie zou niet kunnen draaien zonder dit werk. Het is tijd dat we niet langer onderscheid maken tussen welk werk we wel en niet waarderen en belonen.

Zeggenschap op de werkvloer en op arbeidsvoorwaarden.

1. Winsten moeten leiden tot hogere lonen voor de werkende mensen die de winsten hebben geproduceerd. Daarom stellen we allereerst paal en perk aan de winsten die mogen worden gemaakt (winst maximaliseren). We nemen in de wet op dat een zeker deel van alle winsten naar loonsverhogingen gaat.
2. We bevorderen democratisch bestuur over de werkplek en de economie. In elke sector maken de werkende mensen keuzes over de productie, verkoop, lonen en prijzen. Niet de aandeelhouders en managers, maar de werkende mensen aan de knoppen. Coöperatieve ondernemingen krijgen subsidie. En krijgen zo een concurrerend, waardig alternatief voor de aandeelhouderscorporatie, die op termijn uitsterft.
3. We schaffen de 40-urige werkweek af en gaan naar een 30-urige werkweek met behoud van hetzelfde loon. Zo zorgen we ervoor dat we niet werken om te overleven, maar dat werk het menselijk leven rijker maakt. We automatiseren productieprocessen waar mogelijk, terwijl we baan zekerheid blijven garanderen. Dit evenwicht behouden we door democratisch te kiezen over de productie. We creëren vrijheid voor werknemers om eigen werktijden te bepalen of in deeltijd te werken. We zorgen voor eerlijke vergoedingen voor stages. Iedereen krijgt minimaal het minimumloon, ook stagiairs en trainees.
4. Partnervakantie trekken we gelijk met het kraam- en bevallingsverlof. Voor alle ouders op verlof betalen we 100% inkomen door. Ook stellen we het recht op menstruatieverlof in. Werknemers die langer dan 9 maanden met een tijdelijk contract werken, krijgen een vast contract. We verbeteren de bescherming tegen ontslag en gaan **schijnzelfstandigheid** tegen.
5. Het minimumloon verhogen we direct naar € 19 per uur. Met een gelijke verhoging van de AOW (pensioen) en de bijstandsuitkering. We koppelen het minimumloon aan 60% van het mediaan inkomen, zodat het structureel meestijgt met andere lonen. Het minimumjeugdloon schaffen we af en trekken we gelijk met het minimumloon voor volwassenen.
6. De Inspectie SZW inspecteert proactief op discriminatie op de werkvloer. Bedrijven die zich schuldig maken aan discriminatie krijgen strengere sancties.
7. Arbeidsmigranten en ongedocumenteerde mensen verdienen dezelfde rechten als elke andere werknemer. Ongedocumenteerde mensen die te maken krijgen met geweld of dwang op het werk, moeten dit kunnen melden zonder dat ze risico lopen op ontslag of uit het land gezet worden. We beschermen de rechten en beloning van arbeidsmigranten beter. We verbieden het koppelen van werk en woonruimte, waarbij ontslag gelijk staat aan dakloos worden. Werkgevers worden verplicht het minimumloon te betalen, ook als de arbeiders via een wervingsbureau over de grens werken. Zo voorkomen we het omzeilen van ons arbeidsrecht.
8. Vakbonden krijgen het recht om werkvloeren te bezoeken. Zo kunnen zij hun taak om de belangen van werknemers te ondersteunen beter uitvoeren en eventuele misstanden signaleren. Weigert een werkgever zo'n bezoek, dan volgt een bezoek van de Arbeidsinspectie.
9. Nieuwe bedrijven worden standaard opgericht als werknemerscoöperaties.
10. Bestaande beursgenoteerde bedrijven

met meer dan 100 werknemers krijgen een transitieplicht: binnen 10 jaar moet het merendeel van de aandelen in handen zijn van de werknemers. Via jaarlijkse uitgifte van aandelen aan werknemersfondsen en voorkeursrecht bij emissies en overnames.

11. Grote vermogens romen we af door een vermogensplafond. Waarbij we vermogen boven een democratisch vastgestelde grens met 100% belasten.

12. Er komt een nationale stakingswet waarin we het recht om te staken optimaal beschermen. Het gaat hierin ook om politieke ('wilde') stakingen zoals die voor de Palestijnse bevrijding of de klimaatcrisis. Een staking mag de rechter niet verbieden of beperken, behalve in geval van ernstige veiligheidsrisico's zoals mensenlevens. De werkgever is verplicht om de beweringen over veiligheid te onderbouwen.

13. Sekswork decriminaliseren we volledig. De rechten van seksworkers trekken we gelijk met de arbeidsrechten van andere zelfstandige ondernemers en werknemers. Zo zorgen we dat hun positie structureel beter wordt. Seksworkers kunnen aanspraak maken op goede zorg en ondersteuning en ze worden beschermd tegen uitbuiting en onveiligheid. Seksworkers worden nooit verplicht onnodige persoonlijke informatie te delen of zich te laten registreren. De Wet Regulering Sekswork (WRS) gaat van tafel. Seksworkers krijgen toegang tot (zakelijke) dienstverlening. Zij kunnen een bankrekening openen en een hypotheek krijgen. Seksworkers worden met respect behandeld. We praten met seksworkers, niet over hen. Seksworkers krijgen inspraak in, en bepalen mee over de wetten en regels van sekswork.

14. De vergunningseis voor zelfstandige seksworkers heffen we op. Seksworkers krijgen de mogelijkheid om thuis een eenmanszaak te starten. Daarbij maken we het mogelijk dat zij diensten bij derden kunnen inkopen zonder

dat we die partij criminaliseren. We moedigen gemeenten aan om lokaal voldoende veilige werkplekken voor seksworkers aan te bieden. Zo voorkomen we dat gemeenten een eigen beleid van criminalisering voeren. We versimpelen daarbij het vergunningstelsel voor exploitanten. Als seksworkers het willen, maken we het makkelijk om werkplekken te creëren met gedeelde voorzieningen en in nabijheid van collega's.

15. We maken in de wet onderscheid tussen sekswork en mensenhandel. Sekswork is werk en mensenhandel is uitbuiting. Sekswork komt onder het ministerie van Sociale Zaken en Mensenhandel bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. De leeftijdsgrens voor sekswork blijft op 18 jaar en gaat niet naar 21 jaar.

Sociale voorzieningen – niet overleven maar leven.

16. Het recht op een huis, voeding, energie en gezondheidszorg herformuleren we verankerd in de Grondwet. Zodat deze basisrechten niet langer alleen een verplichte inspanning vereisen, maar een garantie zijn. Ook ontstaat zo meer mentale ruimte om collectieve problemen op te lossen.

17. De hersteloperatie van het toeslagenschandaal verbeteren en versnellen we nu op onderdelen, maar wettelijke termijnen halen we consequent niet. Hierdoor duurt het financiële herstel voor gedupeerden te lang. De inzet van meerdere schaderoutes met elk een eigen werkwijze leidt tot onoverzichtelijkheid, onzekerheid en inconsistenties in de toegekende compensaties. Tegelijk vormen personeelstekorten en verouderde IT-systemen bij de Belastingdienst een ‘bottleneck’ (knelpunt). Dit vertraagt niet alleen de afhandeling, maar ook de broodnodige versimpeling en structurele vernieuwing van het frustrerende belasting- en toeslagenstelsel van nu. Beide **voortgangsrapportages** en het **Rekenkameronderzoek** concluderen dat alle betrokken partijen baat hebben bij het hanteren van één uniforme werkwijze in de afhandeling van het herstelproces. Vooral de gedupeerden. Wij kiezen voor deze werkwijze en maken prioriteit **van de menselijke maat** in de uitvoering van de wet. De burger krijgt meer regie over de aanpak en uitvoering van de hersteloperatie.

18. We investeren in betrouwbaar, goed bereikbaar en gratis openbaar vervoer (ov). Met extra aandacht voor verbeterde infrastructuur buiten de Randstad - de 4 grote steden. Alle bezuinigingen op het ov draaien we direct terug. Zoals die van Vervoerregio Amsterdam, Vervoerregio Den Haag-Rotterdam en buiten de Randstad. Nog voor 2030 realiseren we de voorgestelde Lelylijn en Nedersaksenlijn. Deze

nieuwe spoorlijnen fungeren als aanvullende ruggengraat voor het landelijke ov-netwerk. En dragen bij aan efficiëntere mobiliteit en economische ontwikkeling in onderbediende regio's.

19. Totdat hoge kwaliteit en gratis openbaar vervoer de realiteit is, benadelen we de mensen die afhankelijk zijn van de auto niet. BIJ1 is tegen de kilometerheffing, tegen accijnsverhoging en tegen uitbreiding van betaald parkeren op grote schaal. Mensen met een gehandicaptenpas hoeven geen motorrijtuigenbelasting meer te betalen. We schaffen de belasting (BTW) op vervoersbewijzen af, zodat deze direct overal goedkoper zijn.

20. Vervolgens werken wij aan concurrentie in het ov afschaffen door ov-bedrijven volledig te nationaliseren: de NS fuseert met alle andere personenvervoerders op het spoor en ProRail samen tot één overheidsdienst die verantwoordelijk is voor het hele Nederlandse spoornetwerk. Hetzelfde doen we met alle bus-, tram- en metrovervoerders. Wanneer dit gunstig is voor het openbaar vervoer of de fiets, moeten auto's omrijden. Zo worden fiets- en ov-routes efficiënter.

21. Tarieven voor autogebruik, zoals een parkeervergunning, verkeersboetes en belasting worden afhankelijk van iemands inkomen en vermogen. Hogere inkomens betalen flink hogere tarieven dan nu. Dit zorgt voor minder auto's op de weg en daarmee minder vervuiling, onveiligheid en ruimtegebruik. Terwijl we mensen met lagere inkomens ontzien.

22. De kosten voor het halen van een rijbewijs maken we uniform - onafhankelijk van het aantal

rijlessen. Zo garanderen we dat neurodivergente personen die mogelijk meer lessen nodig hebben, niet financieel straffen voor extra begeleiding. Of dat iemand meer rijlessen en examengeld moet betalen omdat rijinstructeurs tijdens examens discrimineren.

23. Op dit moment kleden bestuurders het openbaar vervoer elk jaar meer uit. Het is een vicieuze cirkel: steeds hogere prijzen, waardoor het aantal reizigers daalt en er vervolgens te weinig geld binnenkomt, waardoor de prijzen weer stijgen. Wij gaan dit doorbreken. Door de bestuurstop van winstgedreven bedrijven als de NS onder directe democratische controle van de werknemers te brengen.

24. Wij maken kinderopvang gratis voor iedereen. Zo krijgen ouders zekerheid dat hun kinderen goed opgevangen worden, zonder zorgen over te hoge kosten of risico's van toeslagen.

25. De gedeelde verantwoordelijkheid van schuldeisers voor schulden leggen we vast in de wet en incassobureaus worden verboden. Schuldhulporganisaties die geld verdienen aan andermans schulden bannen we uit. De overheid neemt zelf de schuldhulpverlening weer in handen. De overheid neemt daarnaast schulden vaker over, zodat er maar één schuldeiser is en de schulden niet oplopen. Het opkopen van schulden door commerciële bedrijven verbieden we. Ook gaat de overheid vaker schulden kwijtschelden, zodat mensen een nieuwe start kunnen maken.

26. Toegang tot energie en water is een basisrecht. Het wordt verboden om de toegang hiertoe te ontnemen door huishoudens af te sluiten. Wij stellen het Noodfonds Energie opnieuw in voor alle inkomens tot 150% van de bijstandsnorm. Burgers kunnen aanvragen het hele jaar indienen. Voor mensen met inkomens boven deze grens is maatwerk mogelijk, door een realistische toets van het besteedbaar inkomen. We beschermen betaalde voorschotten zodat klanten van energiebedrijven hun geld niet

kwijtraken bij faillissement.

27. Energie opwekken in eigen beheer wordt voor iedereen mogelijk. We investeren fors in het (financieel) ondersteunen van de opzet van energiecoöperaties en andere lokale initiatieven waar bewoners eigenaarschap en zeggenschap hebben over hun energievoorziening. Vooral in de wijken met lagere inkomens. We stoppen met het ongelijke subsidiemodel waarin burgers eerst moeten investeren om toegang te krijgen tot subsidies om te verduurzamen.

28. Iedereen moet elke dag gezond eten op tafel kunnen zetten, voedsel is een basisrecht. Daarom introduceren we een prijsplafond voor alle essentiële goederen. Het brood op onze plank is geen middel om prijzen op te drijven. Ook komt er een verbod op voedselverspilling op grote schaal in de voedingsindustrie en bij supermarktketens. Op de lange termijn is een coöperatief voedselsysteem ons alternatief voor de commerciële markt. Weg met de concurrentie op onze basisbehoeften.

29. We maken het stelsel van onze toeslagen radicaal eenvoudiger. Zo voorkomen we toekomstige toeslagenschandalen. En door onnodige trage en ingewikkelde procedures voor toeslagen te bestrijden, besparen we veel geld.

Toegankelijke arbeidsmarkt, en radicaal eerlijke uitkeringen en pensioenen.

30. Van werk maken we een recht met een basisbaan. Iedereen heeft het recht op werk met een fatsoenlijk salaris, en daar gaat de overheid voor zorgen. Dit is een van de belangrijke middelen om grote uitdagingen als de overstap naar schone en hernieuwbare energie en de wooncrisis aan te pakken.

31. De Participatiewet is onnodig ingewikkeld. Voor mensen die recht hebben op een uitkering en voor gemeentelijke uitvoeringsorganisaties. Dit geeft onduidelijkheid, wat leidt tot fouten bij gebruikers. En ook tot willekeur bij het uitvoeren. De wet gaat uit van wantrouwen richting mensen die recht hebben op uitkering en legt te veel nadruk op straffen en boetes. Dit zorgt voor onnodige angst, stress en wantrouwen bij mensen met een uitkering. Ook is er niet genoeg ondersteuning voor mensen met een zichtbare of onzichtbare handicap, en richt de wet zich te eenzijdig op betaald werk vinden. Deze wet herzien we direct, waarbij de nadruk komt te liggen op persoonlijke ontwikkeling, toekomstperspectief en kwaliteit van leven. We werken (samen) vanuit vertrouwen. Uitkeringen worden regellu (met flexibele regels). 'Eén plan, één regisseur' is de basis van hulp voor mensen met een hulpvraag. Regelingen die inkomens ondersteunen trekken we gelijk in alle gemeenten. De Sociale Recherche wordt afgeschaft.

32. We steken meer geld in scholingsprogramma's voor mensen zonder werk. De norm wordt: op aanvraag geaccrediteerde cursussen en opleidingen kunnen volgen. Dit bieden we zoveel mogelijk aan. Ondersteunend aanbod als sollicitatietrainingen blijven bestaan maar zijn niet meer verplicht. Tegenprestaties en sancties voor mensen in de bijstand schaffen we af.

33. Mensen krijgen duurzaam, passend werk met fatsoenlijke en rechtvaardige arbeidsvoorwaarden. En vooral het recht om zelf te bepalen als ze (voor een deel) arbeidsongeschikt zijn. Daarom doet het UWV geen medische keuringen meer bij arbeidsongeschiktheid, maar gaat dit in samenspraak met de persoon zelf en door onafhankelijke artsen.

34. Mensen met een laag inkomen en met minder uren vanwege een handicap, kunnen zich nooit uit de bijstand werken. Daarmee gaat veel talent voor de arbeidsmarkt verloren. BIJ1 zet daarom in op Sociale Ontwikkelbedrijven waarbij mensen meer eigen regie en ondersteuning op de werkvloer krijgen. Ook stoppen de verrekeningen in de bijstand bij parttime inkomen. Zodat mensen in de bijstand in plaats dat ze hiervoor gestraft worden hun parttime inkomen juist kunnen gebruiken om weer op eigen benen te staan.

35. Wij willen dat AOW en aanvullend pensioen van zo een niveau zijn dat niemand noodgedwongen hoeft door te werken na de AOW-leeftijd. Arbeidsdiscriminatie op basis van leeftijd pakken we keihard aan.

36. Mensen die werken in zware beroepen leven gemiddeld korter. De Regeling Vervroegd Uittreden (RVU) die in 2024 door stakingen tot stand is gekomen is een goede 1e stap, maar wij willen de RVU-heffing helemaal afschaffen. Zodat het voor werknemers mogelijk wordt om een hoger bedrag of vroegere ingangsdatum af te dwingen via de cao-tafel.

37. Veel ouderen met een migratieachtergrond vragen de AIO (aanvullende inkomensondersteuning) aan vanwege het AOW-gat. De regels hiervan maken we soepeler.

B4.**Een economie waarin we radicaal eerlijk delen en iedereen kan rondkomen.**

38. Concurrentie is niet in het voordeel van de burger. De belangrijke sectoren van de economie komen daarom volledig in publieke handen. Zoals banken, energiebedrijven, netbeheerders, het onderwijs, de zorg en het ov.

39. We stoppen graaiflatie (torenhoge winsten maken op levensmiddelen) door bedrijven te verplichten transparant te zijn over hun kostenstructuur en kiezen van prijzen. Onredelijke winsten van bedrijven gaan we zwaar belasten. Er komen wettelijke maximummarges op alle levensmiddelen voor bedrijven in de hele keten. Er wordt een substantiële windfall tax ingesteld, zodat bedrijven belasting betalen over stijgende inkomsten door iets waarvoor zij niet verantwoordelijk zijn.

40. Wij staan voor open grenzen voor mensen, maar niet voor kapitaal. We gaan **kapitaalvlucht** tegen. Internationaal investeren we in belastingontduikers opsporen. We bestrijden de vele brievenbusfirma's in Nederland door belastingtarieven op vermogen te verhogen. En we introduceren een "exit tax" voor bedrijven. Zo veranderen we Nederland van een belastingparadijs voor rijke multinationals naar een paradijs van gratis basisvoorzieningen voor de mensen.

41. We verlagen de inkomstenbelasting. Zodat mensen direct meer geld overhouden. Daartegenover maken we de vermogensbelasting voor de vermogenden flink hoger. Er komt een limiet op vermogen, waarboven een marginaal belastingtarief van 100% geldt. De hoogte van deze limiet wordt democratisch besloten. Vermogens- en erfbelasting maken we drastisch hoger. Daarnaast versoepelen we de **onteigeningswetten** op het gebied van

kapitaal, aandelen en bezit van grond.

42. Onbetaald werk dat Nederland nog te vaak als 'vrouwenwerk' ziet, compenseren we beter. Zoals mantelzorg, huishoudelijk werk en zorg voor kinderen.

43. Alle private bedrijven die in Nederland hun producten verkopen, gaan daarover winstbelasting betalen. We stoppen voordelige belastingconstructies voor beursgenoteerde bedrijven.

44. Er komt op grote schaal onderzoek naar de schade aan mensen, dieren en de natuur in de hele wereld door import- en exportproducten. Uit alle sectoren. Lokale productie en distributie stimuleren we zo veel mogelijk. In het bijzonder voor (soorten) producten die lokaal of in Europa beschikbaar zijn, ontmoedigen we import uit verre landen met heffingen.

45. De coöperatie van werknemers wordt de standaard eigendomsstructuur voor nieuw opgerichte rechtspersoonlijkheden. Hiervoor creëren we duidelijke grondslag in de wet.

46. Elk bestaand beursgenoteerd bedrijf met meer dan 100 werknemers is verplicht een werknemersfonds op te richten. Hieraan schrijven zij jaarlijks een aantal nieuwe aandelen uit, in verhouding met de jaarwinst. Het werknemersfonds wordt alleen beheerd door de werknemers van de firma die deze heeft opgericht.

47. De democratische ondernemingsraad is een verplicht onderdeel van grote bedrijven, met een bindend mandaat in het bestuur.

48. Er komt op grote schaal onderzoek naar

het duurzaam oprichten van publieke banken en investeringsfondsen die alleen in dienst staan van coöperatieven.

49. Bij faillissement helpt de overheid werknemers als een democratiserende overkoop gewenst is. Wanneer mogelijk ook met geld. Waar nodig betrekken we de vakbond bij dit proces.

50. Multinationale bedrijven met dependances (vestigingen) in Nederland zijn verplicht een plan te maken waarin staat hoe zij binnen korte tijd minimaal 51% van de aandelen aan de werknemers van die dependance verkopen. Als hier geen actie op komt, verliest dit bedrijf het recht om binnen Nederlandse grenzen te opereren.

C.

Wonen:

**Van markt
naar volks-
huisvesting**

De wooncrisis van nu is een gevolg van neoliberal wanbeleid - rechtse, midden en soms zelfs 'linkse' schijnoplossingen. Een crisis vraagt om een radicale aanpak - verandering vanuit de basis. BIJ1 strijdt voor een maatschappij waarin iedereen een veilige, toegankelijke en betaalbare woning heeft. Wonen hoort een recht te zijn, geen verdienmodel.

Wij zorgen dat de basisbehoefte van een goed en betaalbaar huis voor iedereen een garantie is. Wat je huidskleur, gender, religie, levenswijze, seksuele geaardheid, inkomen of verblijfsstatus ook is. Dak- en thuisloosheid pakken we bij de wortels aan. De huidige wetten en regels van wonen zijn niet democratisch en niet genoeg. Daarom strijden wij voor andere manieren van wonen, zoals wooncoöperaties⁷.

Het opknappen van volkswijken mag niet langer leiden tot het verdringen van de bewoners. Gentrificatie raakt gezinnen met een kleinere portemonnee en een migratieachtergrond extra hard. Hun woonrecht en thuis horen te worden beschermd. Ook pakken we huisjesmelkers aan. En gaan we voor meer groen en een meer toegankelijke leefomgeving. Wij hebben een nieuwe aanpak waarbij de behoeften van bewoners voorrang krijgen bij nieuwe bouwplannen. In het bijzonder mensen met een handicap. Ook willen we meer actie tegen klimaatschade. Vooral op de ABC- en SSS-eilanden, die het hardst getroffen (zullen) worden door bijvoorbeeld overstromingen en orkanen.

1. Het recht op wonen wordt wettelijk afdwingbaar. Het kraakverbod wordt opgeheven en het niet benutten van woningen en panden wordt verboden. Er komt actieve handhaving om leegstand te bestrijden, onder andere door middel van **onteigening**. Daarnaast hanteren we een **zelfbewoningsplicht** en een wet tegen **speculatie**.

2. Leegstand wordt keihard aangepakt. Er komt een verplicht openbaar leegstandsregister (inclusief dagteller en geregistreerde eigenaar) in de steden. Er komen hoge leegstandsboetes bij langdurige onnodige leegstand; als de eigenaar meerdere waarschuwingen negeert kan dit progressief oplopen tot 2,8% van de WOZ-waarde per maand, wat neerkomt op een boete van de volledige waarde van het pand in drie jaar. Er komen proactieve onteigeningsinstrumenten voor gemeenten met uitgebreide wettelijke grondslag. Er komt een door de overheid gesubsidieerd gemeentelijk fonds voor de onteigening van leegstaande woningen. Onteigende objecten mogen vervolgens alleen worden ingezet voor een maatschappelijke bestemming.

3. We erkennen dakloosheid als een crisis die veroorzaakt is door dit systeem – niet door dakloze mensen zelf. We maken het bestrijden van dak- en thuisloosheid een primaire doelstelling van het nationaal woonbeleid. Dit doen we door middel van de Housing First-aanpak. Hiervoor worden er direct genoeg gratis zelfstandige woningen voor alle dak- en thuislozen gerealiseerd, met het doel om in 2030 nul dakloze mensen te hebben (Lissabon Verklaring). Dak- en thuisloze mensen worden hierbij actief ondersteund in zorgbehoeften – ook bij verslavingsproblemen – en bij het zoeken naar passend werk. Daarbij wordt ook de opvang van dakloze EU-arbeiders en ongedocumenteerde mensen gegarandeerd.

4. De grondmarkt die de woningbouw gegijzeld houdt wordt afgeschaft. Grondspeculatie wordt onmogelijk gemaakt: er komt een hoge planbatenheffing, speculatief grondbezit wordt verboden, en gemeenten of het Rijk onteigenen private grond in woningbouwgebieden tegen sociale gebruikswaarde. Nieuwe woningbouw mag voortaan alleen nog plaatsvinden op publieke grond. Die grond blijft permanent in collectief eigendom en wordt beheerd onder democratische controle van bewoners en lokale volkshuisvestingsorganisaties. Zo eindigt de macht van projectontwikkelaars over wat, waar en voor wie er gebouwd wordt.

5. De overheid richt een nationaal publiek bouwbedrijf op dat zich volledig toelegt op de grootschalige bouw van kwalitatieve, duurzame sociale huurwoningen. Dit bouwbedrijf werkt zonder winstoogmerk en blijft permanent in publieke handen, met democratische zeggenschap van bewoners en huurdersorganisaties. De prioriteit ligt bij het realiseren van passende, betaalbare woningen voor jongeren, ouderen en mensen met lage inkomens.

6. Woningcorporaties worden fors ondersteund om hun volkshuisvestelijke taak opnieuw waar te maken. Publieke samenwerking met commerciële projectontwikkelaars wordt zo veel mogelijk beperkt. Daarmee wordt de chantagepositie van private bouwbedrijven en grondspeculanten structureel doorbroken: de overheid bepaalt weer wat, waar en voor wie er gebouwd wordt op basis van sociale behoefte en noodzaak, niet marktwaarde.

7. Het nationaal bouwbedrijf en de woningcorporaties leveren woningen op die betaalbaarder, beter en toekomstbestendiger zijn dan alles wat de commerciële sector de afgelopen

decennia heeft voortgebracht. Zo wordt Nederland bevrijd uit de wurggreep van private woningbouw die duur, schraal en winstgedreven is — en hervormd tot een samenleving waar wonen weer draait om mensen, niet om marges.

8. Er komt een nationale jeugdstrategie waar jongeren betrokken worden in de ontwikkeling van nieuwe jongerenwoningen. Ook worden jongeren op hun 16e automatisch ingeschreven voor Woningnet in hun woonplaats. Studenten worden niet meer uitgezonderd op de Wet Vaste Huurcontracten.

9. Wonen in zelfbeheer en wooncoöperaties worden gestimuleerd. We richten democratisch georganiseerde regionale wooncoöperaties op, en stimuleren de garantstelling door derden (bijvoorbeeld gemeenten) waardoor het voor wooncoöperaties makkelijker wordt hun projecten te financieren. Alle bestaande woningcorporaties worden genationaliseerd.

10. Gemeenten worden verplicht om een transparant register van vrijkomend gemeentelijk vastgoed bij te houden en bij de verkoop voorrang te geven aan wooncoöperaties of andere maatschappelijke projecten en organisaties. De details van alle gemeentelijke vastgoedtransacties worden verplicht openbaar bijgehouden.

11. We maken huren veel goedkoper. Dit doen we door huurtoeslag hoger te maken, huurtoeslag onafhankelijk van de manier van wonen te maken, en door alle huurprijzen onmiddellijk te bevriezen. De gaten die daardoor ontstaan in corporatiebegrotingen vullen we aan met subsidies van de overheid.

12. De inkomensgrens voor sociale huur schaffen we af. Iedereen in Nederland heeft recht om betaalbaar te wonen.

13. Huisjesmelkers maken misbruik van de wooncrisis door veel te hoge huurprijzen te vragen, onderhoud te verwaarlozen en soms zelfs huurders te intimideren. We gaan huisjesmelkers stevig aanpakken en huurders tegen hen beschermen. We voeren een verhuurvergunning met strenge kwalificatie-eisen in, die kan worden afgenomen bij overtredingen. En we investeren in uitgebreide diensten voor controles van de gemeenten die hierop toezicht houden.

14. De 'vrije' huursector schaffen we af. Alle huurwoningen vallen onder een bindend en algemeen puntensysteem dat de maximale huur bepaalt op basis van de kwaliteit van een woning. Ook bestaande contracten. Huurcommissies verkiezen de mensen democratisch, krijgen structureel meer geld en hun uitspraken zijn volgens de wet af te dwingen.

15. Huurders krijgen gratis toegang tot recht en huurcommissie. De rechter krijgt ruimere bevoegdheden om overtredingen van huurwetten hard aan te pakken. Structurele overhuur, intimidatie of onterecht opzeggen maken we strafbaar als georganiseerd uitbuiten van huurders. En kunnen leiden tot strafrechtelijke vervolging.

16. Makelaars, tussenpersonen of verhuurders die discrimineren, verliezen het recht om deze functies te beoefenen, en zal de rechter vervolgen. En hun bezit van grond of gebouwen terugpakken.

17. We beginnen met grond en gebouwen terugpakken van de grootste private beleggers en particuliere huisjesmelkers.

18. We maken wetten en regels om kwetsbare huurders beter te beschermen. Weg met de **kostendelersnorm**⁷. Ook de partnertoets en inkomensafhankelijke bijdragen uit wetten zoals de Participatiewet schaffen we af. Zodat samenwonen voor mensen met een handicap makkelijker wordt. De mogelijkheden voor een urgentieverklaring maken we breder, zodat we slachtoffers van onveilige woonsituaties sneller kunnen helpen. Voor de meest kwetsbare mensen komt er een extra klasse binnen de sociale huursector, met huren die niet hoger zijn dan € 350 per maand.

19. We komen met een uitgebreid plan om gentrificatie te stoppen. Mensen die er al woonden, mogen na de verbouwing van hun huurwoning altijd terug verhuizen voor dezelfde huurprijzen. We zorgen dat ook kleine ondernemers en lokale cultuur kunnen blijven. Bestaande bewoners krijgen altijd uitgebreide democratische inspraak bij nieuwbouw en gebiedsontwikkeling. Bewonersorganisaties en huurdersverenigingen nemen we vanaf het begin mee in nieuwe plannen.

20. Ook op Bonaire, Statia en Saba pakken we gentrificatie aan. We stoppen dat de komst van ambtenaren, militairen, stagiairs en anderen uit Europees Nederland de huurprijzen omhoog duwt voor de inwoners van de eilanden.

21. De hypotheekrenteaftrek (of: de bezitters-

subsidie) schaffen we in fasen binnen 10 jaar af. Om te voorkomen dat woonkosten op korte termijn exploderen voor huishoudens met weinig reserves, komt er een tijdelijke woonlastencompensatie voor huishoudens onder een inkomen van € 50.000. Wanneer zij zelf in hun woning wonen (geen 2e woning, geen verhuur). Op termijn komt daardoor elk jaar ruim € 10 miljard vrij. Die miljarden gaan naar sociale woningbouw op grote schaal, coöperatieve woonvormen, en bestaande huurwoningen circulair renoveren en verduurzamen. Onze staat geeft geen subsidies aan de rijken, maar geeft de mensen een thuis.

22. Woningcorporaties komen weer volledig onder controle van de overheid en maken we democratisch. Bewonerscommissies krijgen een vooraanstaande, bindende rol in het maken van de regels. Inclusief recht op instemmen met begrotingen en investeringen.

23. Gemeenten worden verplicht om subsidie te geven aan een onafhankelijke huurdersvereniging die huurders uit alle wijken democratisch vertegenwoordigt.

Een toegankelijke, inclusieve en groene woonomgeving.

24. Zo veel mogelijk bestaande- en nieuwbouwwoningen maken we geschikt voor mensen met een handicap. Het **VN-verdrag** Handicap is hierin het uitgangspunt. Ook testen we nieuwe wijken op toegankelijkheid. Waaronder toegankelijkheid voor vrouwen, jongeren en mensen van kleur.

25. We maken onze woonomgeving veel groener. Vooral in versteende wijken. Hiermee pakken we hittestress en oversterfte in vooral de armere wijken aan. Verhuurders worden verplicht om woningen op te knappen naar energielabel B of hoger. En woningen van het aardgas te halen, zonder kosten voor de verhuurder. Er komt geld om (sociale) woningen circulair te verduurzamen.

26. We maken een regeling met genoeg compensatie voor woningen met schade door een aardbeving. Ook doen we onderzoek naar de gevolgen en gevaren van steeds extremer weer door de klimaatcrisis. Zoals droogte, lagere grondwaterstanden en bodem-inklinking voor dieren, de natuur en bestaande gebouwen. We maken een nationaal plan om bij een steeds gevaarlijker klimaat veilige en toegankelijke huisvesting te verzekeren voor iedereen. Met speciale aandacht voor de eilanden Bonaire, Statia en Saba.

27. De woonomgeving maken we democratisch. Bewoners krijgen meer inspraak over renovaties in de buurt. Initiatieven van bewoners of vernieuwende woonvormen nemen we meer mee in verbeteringsplannen van gebouwen. Via het initiatiefrecht krijgen huurders meer invloed op verbeteringen aan hun woning. Individueel en collectief.

**D.
Echte vrede
en veiligheid:
koers naar
collectieve
bevrijding**

We staan op een zinkend schip. We zitten gevangen in een systeem dat oneindig economisch wil groeien. En we leven in een wereld die we bouwden op eeuwen aan onderdrukking, imperialisme en westers kolonialisme. Ondanks dat de tijd van kolonies voor het grootste deel achter ons ligt, heeft het westers kapitalisme nog altijd de wereldeconomie en de door haar verwoeste en achtergestelde landen in haar greep. Het kapitalisme is gebouwd op goedkope arbeid, waarmee het hele landen in permanente armoede dwingt. Mensenrechten lijken voor hen alleen te gelden binnen de Europese grenzen. Maar daarbuiten gaan mensenrechtenschendingen als kinderarbeid en moderne slavernij door, om maar winst te blijven maken.

De Verenigde Staten (VS) en hun bondgenoten weigeren elke breuk met de dictatuur van het westerse kapitaal. Landen staan in permanente schuld bij overheersende instanties als het Internationaal Monetair Fonds (IMF). En het westen schrikt er niet van terug om haar onterechte claim op grondstoffen, mineralen en afzetmarkten in andere landen te verdedigen met oorlogen en regime change. Producten van deze gestolen grondstoffen dumpen we vervolgens weer in niet-westerse landen. Zoals fast fashion. Waardoor we lokale economieën en ecosystemen om zeep helpen en geen ruimte geven om te groeien. Deze wereldorde is niet te houden voor mensen, volken en de aarde.

BIJ1 gelooft in vrijheid voor alle volken en een wereld waar armoede, onderdrukking en oorlog niet meer bestaan. Daarom zijn wij solidair met de internationale strijd tegen westers kapitalisme, imperialisme en kolonialisme. Wij zetten die solidariteit centraal in wetten en regels voor internationale samenwerking. Dat betekent dat ook Nederland niet meer betrokken is bij het westers imperialisme. Niet langer spekken we de dictators die uit de hand eten van de superrijken. Wij baseren handelsrelaties op radicaal gelijke rechten.

Internationaal gelijke rechten.

BIJ1 staat voor een internationaal recht dat niet werkt voor grootmachten, maar voor radicaal eerlijk delen. We veroordelen de dubbele standaarden van het westen. En verdedigen een neutrale, onafhankelijke toepassing van internationaal recht. Ook wanneer het gaat om 'bondgenoten', zoals 'Israël' of de NAVO. Gelijk recht geldt niet alleen op papier, vooral in de praktijk.

1. Nederland neemt een grondregel van neutraliteit aan. Waarmee we niet meer achter een schijnheilig imperialistisch blok staan, maar juist inzetten op wereldwijde diplomatie en echte vrede.
2. Nederland zet zich actief in om oorlogsmisdadigers aan te klagen en te arresteren. Ook uit westerse landen. Wij zetten ons extra in om bij het Internationaal Strafhof de mensenrechten van anti-imperialistische activisten te beschermen. Ook zet Nederland zich in om particuliere organisaties en bedrijven voor mensenrechtenschendingen aan te kunnen klagen bij het Internationaal Strafhof.
3. Dekoloniseren, emanciperen, en zelfbeschikking van volken is ons uitgangspunt bij erkenning van nieuwe staten. We ondersteunen de strijd voor zelfbeschikking van (oorspronkelijke) volken en hun strijd om los te komen van overheersing door de VS en het westen.
4. Nederland maakt zich eindelijk los van de VS en weigert nog langer een satellietstaat (gedomineerd worden door een ander land) van hen te zijn. We maken ons militair los van de NAVO. We verplaatsen onze export naar landen met betrouwbare handelstarieven. Ook houden we de politiek-economische klasse van de VS verantwoordelijk voor hun schendingen van het internationaal recht, hun betaling van de genocide

in Palestina en de massadeportaties van mensen naar El Salvador.

5. We steunen bewegingen in landen in Afrika die actief breken met de invloed van westerse overheersers. We veroordelen straffen of militair ingrijpen tegen deze bewegingen.
6. Nederland erkent de rol van het westen in conflicten aanwakken en in stand houden in landen als Myanmar, Congo, Jemen en andere door oorlog geteisterde regio's. Dit gebeurt via wapenhandel, grondstoffenroof en politieke bondjes met onderdrukkende regimes. Wij pleiten voor een onmiddellijke stop op wapenexport, direct economisch belang en militair samenwerken met onterecht gewelddadige partijen. Nederland draagt bij aan herstel, rechtvaardigheid en zelfbeschikking. Door lokale vredesbewegingen te ondersteunen, te demilitariseren en neokoloniaal uitbuiten te stoppen.
7. Nederland investeert in een internationaal netwerk van solidaire landen voor noodhulp, rampenopvang en civiele vredesinterventies, buiten NAVO en EU om — onder democratische controle, zonder militair mandaat.

Een vrij Palestina.

De situatie in de staat Palestina is het gevolg van meer dan 75 jaar illegale koloniale bezetting, apartheid en etnische zuivering door 'Israël'. De voortdurende genocide in Gaza, de militaire terreur op de Westelijke Jordaanoever en het structureel onderdrukken binnen de 'Israëlische' entiteit zelf staan niet los van elkaar. Maar zijn de logische uitkomst van een systeem dat 'Israël' bouwde op suprematie, kolonialisme en apartheid vanwege etniciteit.

Het westen, ook Nederland, is mede verantwoordelijk. Wapens leveren, politieke steun, economisch samenwerken en diplomatiek verzet blokkeren droeg jarenlang actief bij aan het zionistische regime in stand houden. Het westen beschermt 'Israël' structureel tegen verantwoording, terwijl ze het Palestijnse volk de toegang tot het internationaal recht ontzeggen.

De zogenaamde 'tweestatenoplossing' bleek al een doodlopende weg, die er vooral is om de status quo te legitimeren. Zolang de koloniale structuur van 'Israël' er blijft, is er geen sprake van echte rede, veiligheid of gelijke rechten. Het 'Israëlische' regime liet in de afgelopen 77 jaar steeds opnieuw zien dat ze geen enkele interesse hebben in een vreedzame oplossing of democratische rechtvaardigheid. Echte rechtvaardigheid betekent: apartheid, de militaire bezetting en de kolonisatie van Palestijns land stoppen. En recht op terugkeer voor Palestijnse mensen op de vlucht.

BIJ1 strijdt daarom voor Palestina voor de volgende punten:

8. De genocide in Palestina moeten we samen stoppen. Nederland zet zich in voor een onmiddellijk staakt-het-vuren in Palestina. Nederland erkent het geweld van 'Israël' als

structureel, systematisch en genocidaal van aard. Wat internationale rechtszaken ook bevestigen.

9. We eisen directe, materiële en diplomatieke actie: embargo's op wapens, 'Israëlische' tegoeden bevroren, alle samenwerking met het 'Israëlische' leger en 'veiligheidsapparaat' verbreken. En elke vorm van politieke of economische steun aan de illegale bezetter stopzetten.

10. We maken een einde aan het **Associatieverdrag met 'Israël'** . Nederland zet zich op ieder internationaal podium hiervoor in.

11. Er komt een actief beleid van sancties voor 'Israëlische' politici, militaire leiders, bedrijven en lobbygroepen die verantwoordelijk zijn voor oorlogsmisdaden en etnische zuivering.

12. Het is niet aan BIJ1 of het westen om de vorm van de staat te bepalen. BIJ1 steunt een Palestijnse staat van de Jordaan tot aan de Middellandse Zee, als de Palestijnse bevolking daartoe zou besluiten.

13. Nederland erkent het recht op Palestijnse zelfbeschikking. En het recht op georganiseerd verzet tegen illegale bezetting en etnische zuivering. Ook gewapend, zoals vastgezet in het internationaal recht. We steunen bewegingen van verzet en maatschappelijke organisaties die opereren in lijn met internationale mensenrechten en antikoloniale beginselen.

14. We bestrijden de samenwerking van Europese staten, wapenindustrieën en banken met de 'Israëlische' oorlogsmachine. Nederlandse betrokkenheid hierbij pakken we strafrechtelijk aan waar mogelijk.

15. We zetten ons actief in voor de opbouw

van internationale solidariteit met Palestina. En roepen de wereldwijde arbeidersbeweging op om zich te organiseren in solidariteit met de Palestijnse strijd voor bevrijding. We onderschrijven en ondersteunen de Palestijnse BDS-beweging.

16. Nederland zet zich actief in voor een einde aan de kolonisatie van geheel Palestina, de illegale blokkade van Gaza en de apartheid. Nederland steunt de wederopbouw van Gaza op grote schaal, onder Palestijnse leiding.

17. Nederland neemt verantwoordelijkheid voor haar betaling van de genocide in Gaza. We nemen het initiatief vaneen internationale rechtbank om alle betrokkenen te vervolgen die direct verantwoordelijk zijn voor de genocide op, en onderdrukking van de Palestijnen. Er komt structureel onderzoek naar, en vervolging van oorlogsmisdadigers die voet op Nederlandse grond zetten.

18. De geldstromen van zionistische organisaties die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen of militaire steun aan de 'Israëlische' bezetting stoppen we. Nederlandse betrokkenheid bij export van wapens, training of technologieoverdracht aan 'Israëlische' kolonisten verbieden en vervolgen we.

19. De politieke invloed van zionistische lobbyorganisaties op Nederlandse besluiten stoppen we. Er komt een parlementair en juridisch onderzoek naar hoeveel invloed de 'Israëlische' overheid heeft op Nederlandse politici, lobbystructuren en veiligheidsdiensten. Politici en functionarissen die aantoonbaar samenwerkten met 'Israëlische' overheidsinstanties of organisaties in strijd met de Nederlandse staatsveiligheid of internationale rechtsorde, vervolgen we voor statelijk beïnvloeden en ondermijnen van buitenlandse wetten en regels.

D3.**Echte vrede en veiligheid in Oekraïne.**

De huidige aanpak van de oorlog in Oekraïne faalt. Na jaren wapens leveren, escalerende sanctie-oorlogen en politieke blokkades is duidelijk dat deze manier geen vrede dichterbij brengt. Maar juist leidt tot eindeloos militair geweld, economische ontwrichting en geopolitieke patstellingen (conflict zonder uitweg) waarvan vooral de burgers het slachtoffer zijn.

De oorlog in Oekraïne is een strijd tussen machtsblokken die geen van beide handelen in het belang van het Oekraïense volk. Rusland en het westen misbruiken allebei etnische en sociaal-economische verschillen in het land voor hun eigen strategisch gewin. De NAVO en haar lidstaten speelden een centrale rol in de escalatie van het conflict. Door militair uit te breiden, steun aan oligarchische (macht bij kleine groep rijken) en nationalistische (eigen volk eerst) groepen en neoliberale hervormingen af te dwingen, die Oekraïne sociaal en economisch uithouden.

De door de Verenigde Staten opgelegde politiek van isolatie tegenover Rusland is agressief, werkt averechts en is een direct gevaar voor de veiligheid van miljoenen mensen. In Oekraïne, Rusland en daarbuiten voor ons allemaal. Oekraïne heeft geen echte kans op militaire overwinning zonder inzet van NAVO-grond, wat het risico op een directe confrontatie van grootmachten met kernwapens veel te groot maakt.

BIJ1 strijdt daarom voor Oekraïne voor de volgende punten:

20. Nederland zet zich in voor een onmiddellijk staakt-het-vuren in Oekraïne. En pleit voor vredesonderhandelingen onder leiding van neutrale, niet-NAVO-landen. Nederland bouwt

wapenleveranties geleidelijk af. En houdt de escalatie richting NAVO-inzet op Oekraïens grondgebied tegen, maar voorkomt daarbij dat de grond abrupt onder de onderhandelingspositie van de Oekraïeners wegvalt.

21. Nederland erkent de noodzaak van bindende garanties op veiligheid voor alle betrokken partijen, ook Rusland. Nederland doet toezeggingen aan Oekraïne voor stevige garanties op veiligheid om zijn onderhandelingspositie te versterken, maar stuurt tegelijk actief aan op beëindiging van het militaire conflict.

22. Nederland maakt een einde aan zijn rol in de neoliberale hervormingen, dwang op privatiseren en schuldenconstructies in Oekraïne. In plaats daarvan zet Nederland zich in voor door de overheid betaalde wederopbouw op grote schaal onder democratische controle. Die is gericht op een sociale rechtsstaat opbouwen zonder macht van kleine rijke groepen of buitenlandse economische overheersing.

23. Nederland stapt af van de agressieve strategie van Rusland isoleren die de VS ons oplegt. En we openen diplomatieke kanalen om vreedzame de-escalatie mogelijk te maken. Dit gebeurt zonder Ruslands verantwoordelijkheid voor de invasie, oorlogsmisdaden en escalatie te ontkennen of goed te praten.

Buitenlandse handel en 'ontwikkelingssamenwerking'.

Tientallen jaren lang zetten we buitenlandse hulp in als instrument van westers eigenbelang: om markten te openen, migratie te controleren en invloed veilig te stellen. BIJ1 stopt met dit neokoloniale model. Echte ontwikkelingssamenwerking is gericht op herstel, radicaal eerlijk delen en solidariteit. Voor zelfbeschikking, klimaatrechtvaardigheid en het recht op ontwikkeling buiten westerse 'voorwaarden' om.

24. Nederland stelt protocollen op voor bedrijven voor eerlijke handel, mensenrechten en natuurrechten. Binnen en buiten het Europese en Caribische deel van Nederland. We verbinden consequenties aan het niet naleven van deze richtlijnen.

25. Het budget voor internationaal armoede bestrijden, maken we hoger tot 1% van het Bruto Nationaal Product (BNP). Mensenrechten beschermen en wereldwijd de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) halen, staat centraal in onze wetten en regels voor het buitenland. De selectie van landen die we internationaal helpen, bepalen we op basis van noodzaak en behoefte in de landen zelf, en de toegevoegde waarde van de Nederlandse steun.

26. Nederland zet zich in voor een internationaal minimum deel belasting voor bedrijven. Landen voelen hierdoor niet langer de druk om belastingen voor bedrijven lager te maken om investeringen aan te trekken. De belasting op vermogen, winst en vervuiling gaat in internationaal verband omhoog, zodat we extreem ongelijke rechten en klimaatvervuiling aanpakken. Zo bestrijdt Nederland belastingontduiking. En bouwen we aan uitgebreide internationale samenwerking.

27. Nederland verzet zich tegen het neokolonialisme van internationale instellingen zoals het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank. Zij ondermijnen de politieke zelfstandigheid van landen via schuldenlast en opgelegde hervormingen. Nederland pleit ervoor om alle schulden van landen die zijn uitgebuit door koloniaal of imperialistisch beleid onvoorwaardelijk kwijt te schelden. Ook de schulden die westerse staten en instellingen het noodlijdende Oekraïne oplegden. Echte wederopbouw en een democratie worden, gaan niet samen met nieuwe schuldslavernij en een buitenlandse economische wurggreep.

D5.

Een vrij Europa.

We willen de Europese Unie (EU) drastisch veranderen. Het **liberale** ⁷, imperialistische en racistische verlengstuk van de CEO's en multinationals van deze wereld maken we tot een nieuwe unie die werkt voor mensen, dieren en de planeet. In plaats van een unie van winst, wordt de EU een unie van waarden.

De EU wil een einde maken aan haar ondergeschiktheid aan de VS. En haar rol innemen in een multipolaire wereldorde: waar meerdere landen ongeveer even veel invloed hebben. In plaats van wetten en regels over buitenland, handel en veiligheid af te stemmen op belangen en militaire overtuigingen van de VS, moet Europa haar blik verruimen naar samenwerking met landen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika op basis van gelijkwaardigheid, vrede en solidariteit. De Europese wetten en regels moeten actief stoppen met blokken vormen, straffen en projectie van macht. En in plaats daarvan inzetten op wereldwijd demilitariseren, rechtvaardige handel en wederzijds respect voor vrijheid. Alleen zo kan Europa buiten het westerse imperialistische kader meewerken aan wereldvrede en echte internationale samenwerking.

28. We maken een einde aan de militarisering van de grenzen van Europa. Nederland zet zich ervoor in dat de EU radicaal eerlijk delen, anti-imperialisme en solidariteit centraal stelt in wetten en regels en budgettering.

29. We kaarten alle Europese wetten en regels aan die zorgen voor liberalisering en die de ruimte voor democratisch ingrijpen van de overheid in de economie beperkt. In samenwerking met andere radicaal linkse politieke partijen en sociale bewegingen in Europa. Dat geldt ook voor Europese sancties en procedures tegen zogenaamde "marktverstoring", staatssteun of

protectionisme (beschermen tegen buitenlandse concurrentie), die overheden dwingen om overheidsdiensten en essentiële sectoren aan de markt over te leveren. Deze kapitalistische dwangmiddelen verwerpen we en schaffen we af. Lidstaten moeten vrij zijn om hun economie radicaal eerlijk, klimaatrechtvaardig en democratisch te organiseren. Zonder ingrepen van Brussel namens belangen van de kleine groep superrijken.

30. De EU wordt veel democratischer. Het Europees Parlement krijgt een belangrijkere rol bij het maken van wetten en regels. De **Europese Raad, Raad van de Europese Unie, de Europese Commissie** ⁷ en andere vormen van onderhandelingen worden transparant.

31. Nederland zet zich in om radicaal gelijke rechten in Europa sterker te maken. Meer geld en menskracht zetten we in om de rechten van onder andere mensen met een migratieachtergrond, mensen op de vlucht, mensen zonder nationaliteit en officiële identiteit (staatlozen), **LHBTQIA+** ⁷ mensen en Roma en Sinti te beschermen. Het Feministisch Buitenlandbeleid voeren we direct opnieuw in. Er komen sociale wetten om een bestaansminimum in de hele EU mogelijk te maken.

32. Klimaat en natuur krijgen een nog belangrijkere plek in EU-wetten en -regels. Lobbyen door multinationals en industrieën verbieden we. Nederland stemt ook niet in met verdragen die bedrijven een **claimrecht** ⁷ geven en stuurt de EU erop aan deze in te trekken.

Hoe meer wapens, hoe meer geweld en gevaar. Het is een vicieuze cirkel. De geschiedenis leert ons dat meer wapens nooit leiden tot minder, maar juist meer geweld, oorlog en zelfs moord op hele volken. Europa is al 3 keer sterker dan Rusland. Er is geen reden om nog meer wapens te kopen. Alleen wapenfabrikanten en hun rijke vriendjes in de politiek worden hier rijker van. Terwijl wij de rekening betalen en ze ons straks naar het front sturen. Daarom zegt BIJ1: 'Tanks? No Thanks!' Voor echte vrede en veiligheid.

De grote winnaar van wapenwedloop en oorlog is de wapenindustrie. Voor wapenmakers zijn de toenemende spanningen tussen de NAVO en andere landen een goudmijn. Omdat de VS veel wapens maken, heeft Trump NAVO-leider Mark Rutte laten zorgen voor bizarre wapeninvesteringen door Europese landen. Kapitalisten in de VS baden in het geld, terwijl de wapens die ze aan ons verkopen in conflictgebieden wereldwijd ontelbare slachtoffers maken.

Het is dan ook zorgwekkend dat bijna alle Nederlandse politieke partijen - links en rechts - miljarden op miljarden willen investeren in oorlogswapens. Waar dat geld overigens vandaan moet komen? Rutte riep al op om extra te bezuinigen op onze sociale zekerheden, zorg, pensioenen en onderwijs.

BIJ1 weigert om mensenlevens en onze veiligheid op het spel te zetten om de wapenindustrie van de VS te spekken. Wij investeren in echte vrede en veiligheid, en bestaanszekerheid. Voor Nederlanders én voor de mensen in conflictgebieden. Daarvoor is nodig dat Nederland zich losmaakt van imperialistische belangen van de VS en vanuit een neutrale positie diplomatieke en humanitaire hulp biedt in (dreigende) conflictsituaties.

33. BIJ1 geeft geen extra geld uit aan wapens. We werken niet mee aan de absurde verhoging van het NAVO-budget. Er gaat geen cent meer naar wapens in militaire conflicten, naar koloniale oorlogen en naar genocide. We stoppen alle wapenleveranties aan 'Israël'. Het geld dat hierdoor vrijkomt, gebruiken we voor een wettelijk vredesfonds voor zorg, onderwijs, openbaar vervoer en internationale wederopbouw. Met focus op humanitaire organisaties en de weerbaarheid van lokale gemeenschappen.

34. We strijden voor een einde aan de escalerende invloed van militaire bondgenootschappen die de winstdrang van de wapenindustrie regeren. Nederland stopt haar oorlogsretoriek en moedigt ook andere landen aan de wapenwedloop te staken.

35. Nederland sluit alle NAVO- en VS-bases op eigen grondgebied, stopt de opslag van kernwapens in het Nederlandse dorp Volkel en loopt weg van de militaire infrastructuur van het westerse machtsblok.

36. Nederland stopt geen geld van de overheid meer in militair onderzoek, beëindigt geweld gerelateerde samenwerking met universiteiten en ontmantelt militaire industrieel-academische netwerken.

37. De dienstplicht gaat officieel uit de wet. Dienstweigering wordt erkend en beschermd. Er komt (postuum) eerherstel voor dienstweigeraars uit het verleden.

38. BIJ1 strijdt voor echte vrede, ontwapenen en neutraliteit. Nederland start direct het traject om uit de NAVO te treden en voltooit dit binnen 4 jaar. Tot dat moment verhogen we op geen enkel moment het budget van defensie.

39. Alle NAVO- en VS-bases op Nederlands grondgebied sluiten we binnen 2 jaar. Kernwapens verwijderen we onmiddellijk.

40. Militaire samenwerking met universiteiten en publieke financiering van militair onderzoek stoppen we. Geld dat hierdoor vrijkomt komt in een wettelijk vredesfonds voor zorg, onderwijs, openbaar vervoer en internationale wederopbouw.

41. Er geldt een strikte wapen-exportstop naar landen die mensenrechten schenden of betrokken zijn bij oorlogsmisdaden.

42. Na bijna 4 jaar aan wapenleveringen kunnen we concluderen dat we met nóg meer wapens de oorlog in Oekraïne niet stoppen. We blijven de Russische inval veroordelen en sluiten in internationaal verband de VS buiten de vredesonderhandelingen. De VS heeft namelijk andere belangen: zij willen Oekraïne plunderen voor grondstoffen en de Russische markt weer openen voor kapitalisten van de VS. Vredesonderhandelingen houden we met neergelegde wapens en faciliteren neutrale en dus niet-NAVO-landen. Omdat de NAVO partij is in de proxy-oorlog (conflict door grootmachten die zelf niet direct betrokken zijn) op Oekraïense grond. Nu zijn voornamelijk alleen NAVO-staten betrokken bij een oplossing vinden, en hebben de pressiemiddelen op Rusland weinig invloed.

43. Nederland erkent de verwoestende impact van tientallen jaren aan oorlogen en interventies door de VS en haar NAVO-bondgenoten sinds 1945. Vaak met Europese steun. Deze imperialistische politiek werkte wereldwijd armoede, fundamentalisme en dictatuur in de hand. We steunen het verzet tegen westers geweld, uitbuiting en overheersing in alle achtergestelde landen. En geven onze humanitaire en diplomatieke steun aan volken die strijden voor zelfbeschikking en onafhankelijkheid van instellingen als het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank.

44. Veteranen die psychisch of fysiek letsel opliepen door militaire inzet krijgen recht op volledige, gratis en toegankelijke zorg. Met prioriteit voor traumabehandeling, erkenning van morele verwonding en onafhankelijke psychosociale begeleiding buiten het militair instituut om. De staat erkent haar verantwoordelijkheid voor de schade die dienstplicht, uitzendingen en beroepsdienst aanrichtten. In het bijzonder bij missies die politiek onrechtvaardig of juridisch onterecht waren. Deze zorgplicht is onvoorwaardelijk, zonder militaristische verheerlijking en onderdrukkende voorwaarden.

45. We verbieden dat wapenbedrijven zich vestigen in Nederland. En heffen hoge belastingen voor de bestaande wapenindustrie, zolang deze nog niet radicaal verandert. We moedigen de inzet aan van ontwikkelde technische kennis in de wapenindustrie voor de civiele industrie. Daarbij komt er direct een stop op het ontwikkelen en gebruiken van AI-systemen voor militaire doeleinden.

**E.
Klimaat
en ontgroei:
klimaatrecht-
vaardigheid
nu.**

BIJ1 strijdt voor een wereld waarin mensen, dieren en ecosystemen van de natuur in balans en zo duurzaam mogelijk met elkaar samenleven. De tijd van aarzelen en neppe oplossingen is voorbij. We hebben een radicaal nieuw systeem nodig: niet langer laten we de aarde verwoesten door kapitalistische winstdrang. Alle benodigde klimaatmaatregelen worden voortaan getoetst op klimaatrechtvaardigheid. Dat betekent dat de kosten van klimaatbeleid worden gedragen door de grootste vervuilers.

71% van alle uitstoot wereldwijd sinds 1988 is afkomstig van slechts 100 bedrijven. Maar in de praktijk worden klimaatmaatregelen afgewenteld op gewone burgers, terwijl deze vervuilende kapitalisten juist buiten schot blijven. Sterker nog, ze krijgen belastingvrijstellingen en -kortingen. Deze oneerlijke verdeling van kosten geldt niet alleen binnen landen, maar ook wereldwijd. Die gevolgen kunnen worden voorkomen, als westerse landen hun verantwoordelijkheid zouden nemen voor de crisis die zij zelf veroorzaakt hebben. Het feit dat dit niet gebeurt, omdat de gevolgen minder voelbaar zijn in de westerse wereld, noemen we klimaatracisme. Voor klimaatrechtvaardigheid strijden, gaat voor ons dan ook altijd gepaard met het bestrijden van klimaatracisme.

BIJ1 pleit voor meer aandacht voor klimaatracisme binnen heel Nederland, omdat de gevolgen van de klimaatcrisis nu al voelbaar zijn in het Caribische deel. Toch neemt de Nederlandse regering nauwelijks verantwoordelijkheid om deze gevolgen aan te pakken. Dat is een erfenis van ons koloniaal verleden; de klimaatcrisis begon immers bij kolonialisme en slavernij. Ook in (Europees) Nederland moeten we klimaatongelijkheid aanpakken: de gevolgen van hoge uitstoot en slechte luchtkwaliteit raken vooral mensen in een zwakkere sociaaleconomische positie. Dat is onrechtvaardig.

Wij zullen onze manier van productie, maar ook van consumptie, volledig moeten herzien om te komen tot een rechtvaardige en verduurzaamde samenleving. Daarom gaan we radicaal eerlijk en circulair om met grondstoffen: minder, beter, langer en opnieuw. De samenwerking tussen wetenschappers, mensen die het hardst getroffen worden, en een representatieve groep inwoners dient daarbij uitgangspunt te zijn.

1. De Nederlandse overheid roept per direct de klimaatcrisis uit. Zij is daarbij eerlijk en transparant over de gevolgen van de klimaatcrisis, en hoe beleid hier (positief en negatief) invloed op heeft.

2. De kosten van klimaatbeleid worden niet langer gedragen door gewone burgers maar door grote vervuilers. Klimaatbeleid gaat niet langer ten koste van bestaanszekerheid.

3. De Nederlandse uitstoot van broeikasgassen staat in 2030 op netto 0 (in scope 1, 2 én 3 emissies). Deze doelen worden wettelijk vastgelegd en zijn bindend.

4. Subsidies op (de productie van) fossiele brandstoffen en financiële steun aan de fossiele industrie worden zo snel mogelijk beëindigd. Subsidies voor biomassacentrales worden per direct stopgezet. Er komen geen nieuwe vergunningen voor olie- en gasvelden, op land en op zee. De huidige olie- en gasproductie moet worden afgebouwd, waarbij rechtvaardige oplossingen voor de werknemers voorop staan.

5. We stoppen de import van gas, en vloeibaar gas (LNG) in het bijzonder, uit autocratische regimes zoals Rusland, de Verenigde Staten en 'Israël'.

6. De tijdelijke LNG-import terminal in Eemshaven wordt opgeheven, er komen geen nieuwe (tijdelijke) import terminals bij en de Gate terminal in Rotterdam wordt gesloten. In plaats van het uitbreiden van fossiele infrastructuur zetten wij in op het snel opschalen van energiebesparing en de bouw van goedkope, hernieuwbare en lokale energie

7. Ziekmakende installaties, zoals Tata en Chemours, worden waar mogelijk genationaliseerd

en vergoend, en anders gesloten. Waar sluiting of verkleining onvermijdelijk is, zullen werknemers worden gecompenseerd met ruimhartige transitie- of vroegpensioenregelingen. Hierbij wordt altijd in acht genomen dat de vervuilingsproblematiek niet verplaatst naar landen buiten Europa.

8. Er komt sterk aangescherpte wetgeving om de verantwoordelijken voor grootschalige vervuiling - en andere misdaden die de volksgezondheid schaden - hoofdelijk strafrechtelijk te kunnen vervolgen.

9. Er wordt fors geïnvesteerd in (nieuwe) schone en hernieuwbare energie-alternatieven en het budget voor het warmtefonds wordt verhoogd. Hierbij wordt rekening gehouden met inkomenspositie, zodat mensen met lagere inkomens niet de rekening gepresenteerd krijgen voor de energietransitie.

10. De staat voert een nationaal isolatieoffensief uit waarbij alle slecht geïsoleerde woningen binnen 10 jaar worden aangepakt, te beginnen bij sociale huur en koopwoningen in arbeiderswijken. Isolatie wordt volledig bekostigd door de overheid en uitgevoerd door publieke teams, zonder kosten voor bewoners. Dit verlaagt de energierekening, verhoogt het wooncomfort en vermindert structureel de uitstoot — zonder de markt te voeden of schulden te creëren. Isolatie is geen individuele verantwoordelijkheid, maar een gezamenlijke plicht voor de natuur.

11. De energietransitie wordt een publieke taak, geen winstmachine. De overheid investeert massaal in klimaatneutrale, -positieve en circulaire infrastructuur, woningverduurzaming en publieke energieproductie — onder collectief eigendom en democratische controle. Geen subsidies aan greenwashed multinationals, geen publiek-private

schijnconstructies, maar volledige ontmarkting van de energievoorziening.

12. Om de afbouw van fossiele brandstoffen en een rechtvaardige energietransitie vorm te geven worden de Nederlandse energievoorzieningen in publieke handen gebracht. Vanuit deze positie werkt Nederland samen met landen buiten het fossiele westerse blok. Vooral met door het westen achtergestelde landen waar men de meeste gevolgen van fossiele en andere uitputtende industrieën ervaart.

13. Arbeiders uit fossiele sectoren krijgen voorrang op gegarandeerd werk in de publieke klimaatprojecten. Scholing, loondoorbetaling en cao-gelijke arbeidsvoorwaarden zijn gegarandeerd. Werknemers die de pensioenleeftijd naderen krijgen een ruimhartig recht op vroegpensioen, gefinancierd uit het klimaatfonds dat wordt gevuld door vermogensbelasting en afroming van fossiele winsten.

14. Vervuilende en fossiele bedrijven die sluiten worden onteigend. Hun kapitaal, machines en infrastructuur worden ingezet voor publieke doelen. Opruimkosten, bodemsanering en herstel worden niet afgewenteld op de samenleving, maar betaald uit hun eigen activa — ook bij faillissement of uitkoop.

15. De energietransitie is geen technocratisch moderniseringsproject, maar een machtsvraag: breken met de groene kapitalisten, stoppen met westers industrie protectionisme, en de energievoorziening in handen brengen van arbeiders en bewoners — lokaal én mondiaal.

16. Ov-bedrijven nationaliseren we en plaatsen we onder democratische controle van werknemers. Het openbaar vervoer wordt gratis en toegankelijk, en is uiterlijk in 2035 volledig elektrisch.

17. Nederlandse vliegvelden, waaronder Schiphol, mogen niet uitbreiden. Het totale aantal vliegbewegingen wordt afgebouwd, met als doel een structurele krimp van de luchtvaart. Er komt accijns en BTW op kerosine en vliegtickets, waarmee eindelijk een einde komt aan de uitzonderingspositie van de luchtvaart binnen het belastingstelsel. Tegelijkertijd zetten we ons op Europees niveau in voor een massale investering in een klimaatneutraal, publiek Europees spoornetwerk, zodat kortereafstandsvluchten kunnen worden uitgefaseerd en afgeschaft.

18. Een progressieve vluchtbelasting maakt structureel onderscheid tussen incidentele reizigers en veel vliegende rijken: wie vaker vliegt, betaalt per vlucht steeds meer; wie éénmalig vliegt, betaalt slechts een minimale bijdrage. Daarbij geldt dat diasporische gemeenschappen uit de voormalige koloniën niet de dupe mogen worden van hogere ticketprijzen. Er komt een sociaal rechtvaardig compensatiemechanisme dat garandeert dat het contact met familie en herkomstlanden behouden blijft, ongeacht inkomen of beleidsmaatregel.

19. Er komt geen 4e aanvliegroute voor Schiphol en Lelystad Airport opent niet. We sluiten Rotterdam The Hague Airport. Door de verbetering van het Europese spoornetwerk kunnen we kortereafstandsvluchten uifaseren en uiteindelijk bijna in het geheel afschaffen.

20. We brengen BTW op vliegtickets terug en we heffen BTW en accijns op kerosine.

We introduceren een vliegtaks voor zakelijke veelvliegers. Zo stimuleren we bedrijven om te kiezen voor online bijeenkomsten of duurzame vervoermiddelen in plaats van het vliegtuig.

21. Privévliegtuigen mogen buiten noodsituaties niet langer landen op en opstijgen vanaf Nederlandse vliegvelden. Deze bijzonder inefficiënte vorm van personenvervoer past niet in een klimaatvriendelijk Nederland.

22. Als maatregelen om luchtverkeer te reduceren prijsstijgingen als gevolg hebben, dan zorgen we dat deze geen negatieve invloed zullen hebben op mensen uit diasporische gemeenschappen uit de voormalige koloniën, wanneer die een land van oorsprong willen bezoeken.

23. Het vervangen van alle auto's op brandstof door elektrische auto's legt een te groot beslag op de wereldvoorraad van benodigde grondstoffen. Daarom verminderen we met ons Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) het autobezit, door te investeren in openbaar vervoer en het stimuleren van flex- en thuiswerken. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) wordt een bereikbaarheidsfonds met als doel niet alleen het financieren van beter openbaar vervoer, maar ook (lokale) voorzieningen voor fietsen en deelfervoer. Er wordt een bereikbaarheidsnorm vastgesteld waaraan alle financieringsplannen worden getoetst. Deze norm bepaalt de maximale afstand tussen burgers en openbaar vervoer.

24. We voeren geen snelwegverbredingen meer uit. Nieuwe wegen leggen we alleen aan als deze de bereikbaarheidsnorm bevorderen en niet ten koste gaan van natuurgebieden. We staken de toevoeging van rijstroken aan de snelwegen

A15 en A27 onmiddellijk, gezien de hoge kosten, natuurschade en het beperkte nut van deze maatregel. We moedigen het gebruik van 30km-zones aan.

25. We vergroenen en reduceren waar mogelijk de scheepvaart en de havens.

26. Bij de keuze om wel of geen aanlegvergunning te verlenen geven we voorrang aan schepen die geregistreerd staan in landen met eerlijke belastingconstructies en rechtvaardige arbeidswetgeving.

27. We faseren cruiseschepen uit, onder andere via extra belasting op aanleggen en vermindering van aanlegvergunningen. Uiteindelijk zullen er geen cruiseschepen meer in Nederlandse havens aanmeren.

28. De bio-industrie willen we afbouwen en uiteindelijk zien verdwijnen. Dit moet deels gebeuren door het uitkopen, sluiten en onteigenen van grote intensieve veehouders (megastallen). Daarnaast moet de overheid sterk investeren in diervriendelijkere landbouw en nieuwe initiatieven daartoe ondersteunen. Regeneratieve landbouw (zoals voedselbossen), en in het bijzonder agrarische bedrijven die hiernaar overstappen, ondersteunen we (financieel).

29. Het is onacceptabel dat de zittende politiek de aanpak van de stikstofcrisis blijft vertragen. Deze vertraging zet Nederland op slot en heeft een grote impact op onze natuur, woningbouw en industrie. Er is een drastische reductie van de veestapel nodig: deze moet met grote snelheid minstens gehalveerd. Dit moet echter op een rechtvaardige manier gebeuren. Veel boeren zijn immers door de politiek decennialang gestimuleerd om te groeien, terwijl dit -met oog

op de stikstofproblematiek- een onhoudbare beleidsrichting was. We pleiten voor het direct openstellen van een sociaal verantwoorde uitkoopregeling en rechtvaardigheid voor getroffen boeren.

30. Biodiversiteit wordt prioriteit. Maaibeleid wordt aangepast om natuur de ruimte te geven en er wordt plaats gemaakt voor meer (kleine) ecosystemen in parken en natuurgebieden. Er komt een nationaal bomenplan om het aantal bomen in Nederlandse steden fors uit te breiden en natuurvriendelijk aan te planten. Belangrijke ecosystemen, natuurgebieden en wilde dieren moeten rechten krijgen om bescherming, behoud (en eventueel herstel) te waarborgen. De Waddenzee merken we aan als 1e zelfstandige rechtspersoonlijkheid.

31. Naast onmetelijk menselijk leed hebben oorlogen een enorme klimaatimpact. Inmiddels worden klimaatambities aan de kant geschoven om de rappe militarisering en oorlogseconomie in Europa mogelijk te maken. We verzetten ons sterk tegen deze gevaarlijke bagatellisering van de klimaatcrisis en de agressieve militarisering. Alle militaire uitstoot moet voorts structureel worden meegeteld in uitstootanalyses; hier valt ook indirecte (scope 3) uitstoot onder, zoals de uitstoot die vrijkomt bij de inzet van geëxporteerde wapens.

- 32.** Bedrijven die verantwoordelijk zijn voor het aanrichten van klimaatschade en humanitaire rampen, worden verantwoordelijk gehouden voor misdaden tegen mens en natuur. Ecocide wordt strafbaar en er komt een reclame- en sponsorverbod voor de fossiele industrie en vliegmaatschappijen.
- 33.** Nederland zet zich in voor een forse herziening van het Europees landbouwbeleid, waarbij alleen nog subsidies worden verstrekt aan circulaire landbouw. Hierbij hebben oog voor de onrechtvaardigheid die boeren is aangedaan doordat onhoudbare, schadelijke groei werd gestimuleerd via deze subsidies.
- 34.** Nederland draagt er internationaal zorg voor dat de overstap naar schone en hernieuwbare energie geen negatieve gevolgen heeft voor de mensenrechten in landen waar de benodigde grondstoffen worden gewonnen, vooral als dit conflictgebieden zijn.
- 35.** Er komt een algeheel verbod op de import, handel en doorvoer van producten die leiden tot ontbossing. Hierbij wordt kritisch gekeken naar het aanplanten van compensatiebossen als schijnoplossing.
- 36.** Diplomatieke steun aan projecten die te maken hebben met (het produceren van) fossiele brandstoffen wordt beëindigd. Bedrijven die grotendeels investeren in fossiele brandstoffen worden uitgesloten van handelsmissies. De financiering van ontbossing, landroof en productie van fossiele brandstoffen wordt voor private en publieke financiële instellingen onmogelijk.
- 37.** Nederland neemt als 1e westerse land de verantwoordelijkheid voor ons grote aandeel in het veroorzaken van de klimaatcrisis en neemt in VN-verband het voortouw.

E4.**Dieren hebben rechten.**

38. Dieren zijn er voor zichzelf, niet voor ons. We nemen dierenrechten op in de grondwet. We verbieden dierenfokkerijen en handhaven op illegale verkoop en mishandeling van dieren.

39. We keren subsidies uit aan dierenasiels, dierenartsen en de dierenambulance om opgevangen dieren een prettig thuis te geven, euthanasie tot een minimum te beperken en dieren de betaalbare zorg te geven die ze nodig hebben.

40. We sluiten dolfinaria, en sluiten op termijn alle dierentuinen. Eisen voor het welzijn van dieren op de kinderboerderij worden strenger. Dieren uit de entertainmentindustrie worden opgevangen en krijgen een rustige verblijfplaats.

41. Hobbyjacht wordt verboden, en mishandeling van wilde dieren wordt gestraft volgens de richtlijnen voor strafvordering dierenmishandeling. We verbieden fokkerijen voor bont en de import van bont. Er wordt gehandhaafd op het foie gras-verbod.

42. Niet-medische producten in onze winkels en drogisterijen zijn proefdiervrij. Ondertussen investeren we in een transitie naar een proefdiervrije wetenschap.

43. We behouden de zeer beschermde status van de wolf, en het doden van wolven blijft strafbaar. Veehouders en boeren krijgen voorlichting over het beschermen van hun dieren zonder wolven te doden. Voor preventieve maatregelen zoals wolfwerende hekken komt subsidie waar dat nodig is.

44. Voedsel is een absolute basisbehoefte. De belasting op voedsel gaat daarom naar 0%.

45. Nederland beweegt in 10 jaar naar een biologisch, agro-ecologisch landbouwsysteem. In deze transitieperiode krijgen boeren vanuit de overheid een gegarandeerd boeren-inkomen.

46. Om natuur, klimaat en grondstoffen te sparen, worden kunstmest en chemische pesticiden uitgefaseerd en vanaf 2030 afgeschaft.

47. Er worden niet meer meststoffen op het land gebracht dan door planten kan worden opgenomen.

48. De bio-industrie moet afgebouwd worden en uiteindelijk verdwijnen. De hoeveelheid vee gaat omlaag, de hoeveelheid boeren omhoog. In 2030 hebben we 50% minder vee, in 2035 is dit 75%. Weidegang voor vee wordt verplicht, evenals uitloop voor varkens en pluimvee. Hiernaast wordt de transitie naar plantaardige producten als duurzaam alternatief voor dierlijke producten ondersteund door de overheid.

49. Het is onacceptabel dat de zittende politiek de aanpak van de stikstofcrisis blijft vertragen. We pleiten voor het direct openstellen van een sociaal verantwoorde uitkoopregeling en rechtvaardigheid voor getroffen boeren. Dit moet op een rechtvaardige manier gebeuren. Veel boeren zijn immers door de politiek decennialang gestimuleerd om te groeien, terwijl dit -met oog op de stikstofproblematiek- een onhoudbare beleidsrichting is.

50. Het budget van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) wordt ingezet voor de transitie naar een biologisch, agro-ecologische landbouw. Daarnaast komt er

een landbouwbelasting voor de banken en agro-industriële bedrijven die jarenlang miljarden winst hebben gemaakt met de industriële landbouw.

51. Om boeren te bevrijden uit de wurggreep van de Rabobank komt er een publieke investeringsbank die investeringen in de ecologische transitie vergemakkelijkt. Deze bank koopt schulden af van boeren die in de zogenaamde 'groene revolutie' gedwongen zijn tot schaalvergroting. De overheid zet zich in om Rabobank te dwingen deze schulden af te schrijven als verlies, zodat de maatschappij hier niet voor op hoeft te dragen.

52. Alle banden tussen de Wageningen Universiteit & Research (WUR) en de agro-industrie worden verbreken. De WUR vormen we om van een universiteit en onderzoeksinstituut in dienst van agro-multinationals naar een publieke instelling die transparant onderzoek doet naar het biologische, agro-ecologische voedselsysteem van nu en de toekomst. Ook hbo en mbo landbouwopleidingen gaan zich volledig richten op het onderwijzen van biologische, agro-ecologische landbouw.

53. We eten meer uit het seizoen. We maken het aantal verwarmde kassen radicaal minder. De verwarmde kassen die overblijven, verwarmen we niet langer met gas, maar met geothermie.

54. Bij bedrijfsbeëindiging krijgt een Nationale Grondbank het 1e recht op koop van grond en van dieren- en emissierechten. Deze kunnen vervolgens aan biologische, agro-ecologische boeren verpacht worden.

55. Om ruimte te maken voor het verbouwen van voedsel gaat het landbouwareaal waar sierteelt wordt verbouwd tussen 2025 en 2030

met 80% naar beneden. Per 2028 is er alleen nog biologische sierteelt toegestaan.

F.

**Migratie en
menselijke
opvang:**

bescherm

mensen,

geen

grenzen.

BIJ1 staat voor een wereld waarin het recht om vrij te kunnen reizen beschermd en gestimuleerd wordt. Grenzen, vaak met willekeur getekend, zijn een koloniaal litteken dat in het heden nog steeds pijn doet. Ze dienen om verschillen in stand te houden, anderen te domineren en aan te geven waar onze verantwoordelijkheden ophouden. Daarnaast werken ze hedendaags economisch kolonialisme in de hand. De wereld stopt niet bij landsgrenzen, en onze politiek van radicaal gelijke rechten ook niet. Een radicale omslag in ons asiel- en migratiebeleid is nodig. We moeten afrekenen met het gewelddadige grensbeleid en zorgen voor rechtvaardige opvang, veilige migratie en een wereld zonder grenzen.

Door mensen als gelijkwaardig te zien in plaats van als last, brengen we de medemenselijkheid terug in het asiel- en migratiebeleid. Het is hoog tijd om de rechtspositie van vluchtelingen en arbeidsmigranten te verbeteren. De terechte warmte waarmee een grote groep vluchtelingen met Oekraïens paspoort werd onthaald, willen wij voor alle vluchtelingen mogelijk maken, ongeacht hun land van herkomst.

Wij willen bouwen aan een wereld waarin mensen kunnen kiezen waar zij willen wonen, werken en leven. Ongeacht nationaliteit, religie, gender, verblijfsstatus of achtergrond, geen mens is illegaal en iedereen verdient wat zij nodig hebben.

Migratie is van alle tijden en draagt bij aan diversiteit, culturele verrijking, economische waarde en het verlichten van personeelstekorten in essentiële sectoren.

Samenleven met diverse mensen is een kunst waarin we ons willen verrijken. Wij verzetten ons tegen het denken in termen van ‘wij’ en ‘zij’. De aanpassing mag niet enkel van ‘de ander’ worden verwacht; sociale cohesie is geen eenrichtingsverkeer en ontstaat niet door uitsluiting, maar door verbinding – door de bereidheid van mensen met een verschillende achtergrond om elkaar te ontmoeten en samen te bouwen aan een rechtvaardige toekomst. Wij weigeren om de schuld af te schuiven op een zondebok en richten ons op echte oplossingen.

Veilige migratie en menswaardige opvang.

1. Ieder mens moet vrij zijn om te verhuizen, te werken, te zijn waar die wil, en om overal ter wereld als volwaardig mens erkend te worden. Discriminatie op basis van nationaliteit of status wordt verboden.
2. Iedereen krijgt gelijke toegang tot basisvoorzieningen, ongeacht verblijfsstatus. Mensen hebben recht op daklozenopvang, medische zorg, voedselbanken, passend werk en gratis taallessen tot C1-niveau.
3. Nederland pleit binnen de Europese Unie actief voor meer toegankelijke en veilige vluchtroutes, en een betere toegang tot asielprocedures. Internationale migratiedeals, zoals de Tunesië-deal en de Egypte-deal, worden teruggedraaid. We pleiten in EU-verband voor onmiddellijke opzegging van dit soort deals, en sluiten ook geen nieuwe migratiedeals.
4. Nederland **hervestigt** jaarlijks een groeiend aantal **kwetsbare vluchtelingen** uit vluchtelingenkampen.
5. Alle gevluchte mensen mogen tijdens hun procedure vanaf dag 1 onbeperkt werk zoeken en een studie beginnen. Ook ongedocumenteerde mensen mogen werken en studeren.
6. Er komt structurele doorstroom van AZC's naar vaste woningen: wonen is een recht van iedereen. De Spreidingswet wordt uitgevoerd. Noodopvangen worden gesloten. Tot dat zover is, wordt de kwaliteit van opvangen meteen verbeterd, specifiek in opvangen waar kinderen verblijven.
7. De Afdeling Vreemdelingenpolitie, Identificatie en Mensenhandel (vroeger Vreemdelingenpolitie genoemd) doet niet langer onderzoek naar de identiteit en de

verblijfsrechtelijke status van gevluchte mensen, maar wordt omgevormd tot een taskforce die zich enkel nog bezighoudt met onderzoek naar mensenhandel, mensensmokkel en (online) identiteitsfraude. Mensenhandel wordt beter aangepakt en er komt een integrale strategie voor het bestrijden van (mensen)handel in minderjarige gevluchte mensen. Slachtoffers van mensenhandel en uitbuiting krijgen een permanente verblijfsvergunning op basis van humanitaire gronden.

8. Er komen structureel meer investeringen voor de materiële, persoonlijke en medische ondersteuning van vluchtelingen in gedegen AZC's met goede voorzieningen. Deze ondersteuning en voorzieningen moeten voldoen aan de minimumstandaarden die ook voor Nederlandse staatsburgers gelden. Totdat zelfstandige huisvesting beschikbaar is, worden mensen tijdelijk ondergebracht in kleinschalige opvanglocaties verspreid over het hele land.
9. Er is extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals ouderen met een migratieachtergrond en de LGBTQIA+ gemeenschap. In AZC's komt meer aandacht voor LHBTQAI+ personen en in het bijzonder trans personen. Zij moeten toegang hebben tot zorg in een veilige omgeving.
10. Arbeidsmigranten mogen voor meerdere werkgevers werken en mogen alle soorten werk verrichten, niet alleen werk dat niet door Nederlanders kan worden gedaan. Ze kunnen zelfstandig woningen huren of gemeentelijke opvang gebruiken en hebben recht op sociale voorzieningen, gelijk loon, gelijke contracten en arbeidsrechten. Zo wordt hun afhankelijkheid van werkgevers verkleind.

11. Huwelijksmigranten krijgen na toelating direct een zelfstandige verblijfsvergunning, die niet vervalt bij het beëindigen van de relatie. De verblijfsvergunning op humanitaire gronden voor slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld moet in lijn worden gebracht met het Istanbul Verdrag. Dit omvat een definitie van huiselijk geweld, een eerlijke verdeling van de bewijslast, toegankelijkheid van procedures, en duidelijke informatie over de rechtspositie van slachtoffers.

12. Nederland steunt het recht van Palestijnse vluchtelingen en hun nakomelingen op vrijwillige terugkeer naar historisch Palestina, en ondersteunt ook alle anderen die vrijwillig terugkeren naar andere landen. We benadrukken het belang van vrijwilligheid nu gedwongen terugkeerpraktijken toenemen.

Een solidaire asielprocedure.

13. Zolang mensen gedwongen worden om te migreren, en universeel verblijfsrecht nog geen realiteit is, moet het asielrecht beschermd worden. gevluchte mensen krijgen een eerlijke, snelle en zorgzame procedure – met juridische hulp, traumazorg, een BSN en werk vanaf dag één.

14. De IND neemt een besluit tot toekenning van een verblijfsvergunning binnen een termijn van 8 weken, met een uiterlijke uitloop tot 6 maanden als nader onderzoek nodig is. Er wordt meer geïnvesteerd in hoor- en beslismedewerkers van de IND om cultuursensitief te communiceren met gevluchte mensen, en hen te benaderen en beoordelen vanuit de context en waardigheid van de gevluchte persoon.

15. De asielnoodmatregelenwet en het tweestatusstelsel worden niet uitgevoerd. De voorstellen leiden tot verslechtering van de situatie van mensen op de vlucht in Nederland en leiden zelfs tot het criminaliseren van illegaliteit.

16. Gender wordt als aparte vervolgingsgrond opgenomen in het Nederlandse asielbeleid. Er worden verplichte trainingen ingesteld over trauma bij slachtoffers van seksueel geweld, voor de organisaties in de asielketen.

17. De criteria voor familiehereniging worden versoepeld. De criteria voor familieleden van EU-burgers worden ook toegepast op Nederlanders en migranten van buiten de EU. Extra ruime mogelijkheden voor vluchtelingen blijven bestaan. Ook niet-traditionale vormen van familie, zoals LHBTQIA+ families en banden buiten het 'kerngezin', komen in aanmerking voor hereniging.

18. De inburgeringstoets wordt afgeschaft.

19. De sociale advocatuur blijft bestaan en

blijft onvoorwaardelijk beschikbaar gedurende de gehele asielprocedure. Bij elk gesprek met de vreemdelingenpolitie en IND moet een onafhankelijke vertrouwenspersoon en vertaler aanwezig zijn die een gevlucht persoon bijstaat.

20. Minderjarige gevluchte mensen die langer dan 3 jaar in Nederland wonen, krijgen verblijfsrecht. Ze behouden hun verblijfsrecht als ze meerderjarig worden.

F3.**Uitgeprocedeerde gevluchte mensen en ongedocumenteerde mensen.**

21. Iedereen zonder geldige verblijfsvergunning in Nederland krijgt een structurele, wettelijke mogelijkheid om verblijfspapieren te verkrijgen, ongeacht leeftijd of verblijfsduur. Dit geldt ook voor staatlozen.

22. De Koppelingswet, die mensen zonder verblijfsvergunning uitsluit van voorzieningen, wordt afgeschaft.

23. Niemand komt in vreemdelingenbewaring. Alle detentiecentra voor uitgeprocedeerde gevluchte mensen en ongedocumenteerde mensen worden gesloten, net zoals detentie-achtige faciliteiten, zoals de handhaving en toezichtslocatie (htl), vrijheidsbeperkende locaties (vbl) en de procesbeschikbaarheidslocaties (pbl). Nederland stopt met deportaties en de Dienst Terugkeer en Vertrek wordt opgeheven.

24. Afgewezen gevluchte mensen die onuitzetbaar zijn omdat hun land van herkomst hen niet erkent, dienen alsnog de vluchtelingenstatus toegekend te krijgen.

25. Beroep tegen besluit tot uitzetting mag afgewacht worden in Nederland. Mensen in afwachting worden gesteund en hebben recht op opvang.

26. Voedselbanken worden toegankelijk voor ongedocumenteerde mensen, ongeacht nationaliteit en verblijfsstatus.

27. Artsen en ander medisch personeel worden getraind op de rechten die ongedocumenteerde personen hebben rondom zorg. Dit verbetert voor hen de toegankelijkheid van medische zorg.

Langetermijnvisie: een nieuw migratiebeleid.

28. We werken toe naar een wereld waarin verblijfsvergunningen plaats maken voor universeel verblijfsrecht. Migranten en gevluchte mensen krijgen toegang tot dezelfde rechten als Nederlanders, ongeacht hun documenten of gebrek daaraan. Nederland opent de grenzen voor alle landen, versoepelt visumvoorwaarden en schaft de inkomenseis af.

29. Om gedwongen migratie te voorkomen beëindigt Nederland steun aan exportsubsidies, het dumpen van goedkope goederen, oorlogen, bombardementen en militaire escalaties. Nederland zet zich via diplomatie en financiering in voor toegang tot schoon water, vruchtbare grond, veilige leefomgevingen en eerlijke lokale handel zonder druk van het Internationaal Monetair Fonds (IMF).

30. Nederland verzet zich tegen Europese wetgeving die het recht op asiel verder verslechterd zoals: het Europese Asiel- en Migratiepact, de Dublinregeling, de Terugkeerverordening, de herziening van het Veilig Derde Land concept en de Veilige Land van Herkomst lijst. Nederland zet zich binnen de EU actief in voor een solidair asielsysteem, waarbinnen een eerlijke (her)verdeling van gevluchte mensen plaatsvindt middels een verdeelsleutel, en waarbij mediterrane landen ontlast worden. Hierbij wordt rekening gehouden met de behoeften van de gevluchte persoon, zoals culturele achtergrond en familiebanden.

31. Nederland draagt niet langer bij aan Europees grensgeweld. Het betaalt niet mee aan grenspolitie, wapens of hekken, detentie of quasi-detentie faciliteiten: binnen de EU en wereldwijd. Ook start Nederland geen zogenaamde 'transit-' of 'terugkeerhubs'.

32. Nederland klaagt de Europese Commissie aan voor het niet handhaven van mensenrechten en pleit voor afschaffing van Frontex. Er komt een nieuw humanitair EU-agentschap dat reddingsoperaties ondersteunt en hulpverleners beschermt.

33. Het mandaat van de IND wordt omgezet in een loketfunctie om mensen op weg te helpen in Nederland. De IND wordt hervormd tot een sociale, dienstbare organisatie.

34. Arbeidsmigranten verdienen een eigen vakbond die kan opkomen voor het waarborgen van hun rechten, en hun bescherming tegen uitbuiting en erbarmelijke leefomstandigheden.

35. Nederland erkent haar koloniale verleden en besteedt structureel publieke aandacht aan de geschiedenis, de wereldwijde migratie, vrijwillig en gedwongen, en de bijdrage daarvan aan het opbouwen van samenlevingen. Nederland erkent de schade van neokoloniaal migratiebeleid en herstelt de relatie met Afrikaanse landen. Mensen uit voormalige koloniën krijgen via een toegankelijk procedure het recht op de Nederlandse nationaliteit, waarmee historisch onrecht deels wordt hersteld.

36. De 30%-regeling wordt afgeschaft: buitenlandse werknemers met hoogbetaalde banen gaan net zoveel belasting betalen als ieder ander.

**G.
Zorg,
gezondheid
en sport:
de mens
centraal.**

We hebben de zorg lange tijd overgelaten aan de verwoestende vrije markt. Het heeft ervoor gezorgd dat zorginstellingen gericht zijn op het eindeloos vergroten van hun winsten, wat de zorg alleen maar duurder heeft gemaakt. Daarnaast zorgt de complexe bureaucratie ervoor dat mensen steeds moeilijker bij de juiste zorg komen. Zorgmedewerkers worden te weinig betaald, personeel valt voortdurend uit vanwege de hoge werkdruk en er is sprake van enorme wachtlijsten. Kortom: het zorgsysteem moet op de schop. Daarom brengen we de zorg weer in publieke handen en zetten we ons in voor een betaalbaar, toegankelijk en rechtvaardig zorgsysteem.

BIJ1 vecht voor een zorgsysteem dat van, voor en door iedereen is. Op dit moment worden kostenbesparingen en financiële belangen boven de zorgbehoefte geplaatst. Dit gaat ten koste van de betaalbare, toegankelijke en gelijkwaardige zorg waar wij allemaal recht op hebben. Niet het geld, maar de mens hoort centraal te staan. De zorg moet bestuurd worden door de mensen die daadwerkelijk met zorg in aanraking komen: de zorgverlener en degene die zorg ontvangt. Zo werken we naar een zorgsysteem dat voor iedereen werkt.

1. We zetten een Nationaal Zorgfonds op dat de zorgverzekeraars gaat vervangen. Het Nationaal Zorgfonds gaat alle zorg en tandheelkunde dekken. Iedereen in Nederland is verzekerd onder dit fonds zonder dat daar actieve inschrijving voor nodig is. Alle directe maandelijkse premies en eigen bijdragen worden afgeschaft en vervangen door een inkomensafhankelijke, progressieve zorgpremie.

2. Zorg mag geen winstmodel zijn. We zetten een stop op private zorginstellingen, nemen alle zorginstellingen weer in publieke handen en werken organisatiebelangen weg. Zo maken we een einde aan zogeheten zorgcowboys en woekerwinsten in de zorg, houden we noodlijdende zorgorganisaties overeind, en werken we de slopende concurrentie de deur uit. Daarbij komen er landelijke standaardprijzen op alle zorg en alle medicijnen.

3. De overheid subsidieert zo snel mogelijk een publieke apotheekketen met transparante standaardprijzen en zonder winstoogmerk.

4. In plaats van geld te verkwisten aan managers, commercie en aanbestedingstrajecten, investeren we meer in personeel en kwalitatieve zorg. Concurrentie, organisatiebelangen en het aanbestedingscircus worden verbannen uit het zorgdomein. Zo blijft ook de continuïteit van zorg gewaarborgd. Door het in publieke handen nemen van de zorg, wordt het aanbod daarbij beter afgestemd op de zorgvraag, worden prijzen laag gehouden en werken we lange wachtlijsten weg. Kleine initiatieven krijgen meer ruimte.

5. De zorgprofessional komt weer aan het roer en niet langer mogen regeltjes, financiële verantwoording en overheidsinstanties de dienst uitmaken. We slopen de bureaucratie uit de zorg

en zorgen ervoor dat zorgprofessionals indicaties stellen, in plaats van de overheid en de gemeente.

6. De beweging van geïndiceerde zorg naar algemene voorzieningen wordt bestreden. Algemene (welzijns)voorzieningen zijn geen vervanging van zorg die is afgestemd op de specifieke zorgbehoeften van cliënten.

7. We verlagen de werk- en regeldruk in de zorg door de administratieve lasten te verminderen en tijdschrijven af te schaffen. Ook gaan we alle zorgmedewerkers, van de verplegers in de medische zorg tot de jeugdzorgmedewerkers, eerlijker betalen. Mensen die intensief (mantel) zorg bieden, worden financieel gecompenseerd met een inkomen en opbouw van WW- en pensioenrechten.

8. We stoppen met de stapeling van zorgkosten en boetes op ziek zijn, voor mensen met een levenslange en levensbrede handicap. We zorgen dat deze mensen ook niet bij herhaling hoeven te bewijzen dat ze passende zorg en ondersteuning nodig hebben. Zij moeten vanuit eigen regie toegang hebben tot een passend en samenhangend pakket aan zorg en ondersteuning.

9. Huisartsenpraktijken worden zorgcentra in de wijk, waar zorg samenkomt en je terecht kunt met iedere zorg- of ondersteuningsvraag. We investeren fors in gespecialiseerde praktijkondersteuning.

10. Continuïteit van zorg moet gewaarborgd worden. 'Eén plan, één regisseur' wordt de basis van hulp voor mensen met een zorg- of ondersteuningsvraag, onder welke zorgwet die vraag ook valt.

11. De 'harde knip' wanneer je 18 wordt, moet

G2.

Laat de zorg weer werken.

uit de Jeugdzorg. De jeugdzorg moet doorlopen tot de zogeheten **Big 5** van bestaanszekerheid in het leven van jongeren is gegarandeerd. Jongeren die uit het zicht raken van de instanties, ook wel 'spookjongeren', moeten nog steeds aanspraak kunnen maken op alle voorzieningen. We gaan deze jongeren actiever opsporen om ze te kunnen helpen.

12. Er komt meer zelfbeschikking voor mensen die zorg krijgen. Iedereen krijgt de vrijheid te kiezen bij welke hulpverlener zij geholpen willen worden. Gedwongen zorg wordt in lijn met het VN-verdrag Handicap uitgevoerd en er wordt meer zelfbeschikking geregeld voor personen die onbegrepen gedrag vertonen. Vrijheidsbeperkende maatregelen in instellingen worden verboden.

13. We hebben een radicale omslag nodig in de GGZ. We zetten ons in voor een GGZ zonder doorgeslagen diagnostisering, lange wachtlijsten, personeelstekorten, separeercellen en burn-outs onder medewerkers. Naar een GGZ waar de menselijke maat centraal staat.

14. Onze ouderen verdienen respect. De kwaliteitscriteria voor verzorgingstehuizen moeten omhoog. Verzorgingstehuizen mogen geen dumpplek zijn. Daarom ondersteunen we het initiatief van zorgbuurthuizen, die sociale functies en zorg samenbrengen.

15. Het moet voor mensen eenvoudig en toegankelijk zijn om hun klachten of bezwaren in te dienen en hun recht te halen wanneer dat nodig is. Iedereen krijgt toegang tot onafhankelijke cliëntondersteuning.

16. Om het werk van de **ervaringsdeskundigen** te erkennen en gelijkwaardig te behandelen met andere

beroepsgroepen, wordt de functie ervaringswerker in de zorg-CAO's opgenomen. Voor de betaling van ervaringsdeskundige vrijwilligers worden landelijke richtlijnen opgesteld, waarbij inkomsten tot een maximumbedrag per jaar worden vrijgesteld. De inzet van ervaringskennis wordt een vast onderdeel van het curriculum in alle opleidingen binnen zorg en sociaal domein.

Toegankelijke zorg voor iedereen.

17. Er moet meer toezicht komen op naleving van het **VN-verdrag Handicap** in het **sociaal domein** door het opstellen van een landelijk normenkader. Daarbij wordt seksuele zorg voor mensen met een handicap onderdeel van het basispakket, want ook mensen met een handicap hebben recht op seksualiteit.

18. In opleidingen van GGZ-hulpverleners krijgt **neurodiversiteit** voldoende plek. Zo krijgen toekomstige hulpverleners meer kennis over de variatie in het menselijk brein. ABA-genezingstherapie voor autisme wordt verboden.

19. Chronische stress en trauma veroorzaakt door racisme krijgen meer erkenning als oorzaken van gezondheidsproblemen, zoals depressie en hart- en vaatziekten.

20. Niet alleen de witte cis man moet centraal staan bij medisch onderzoek. Er wordt meer geïnvesteerd in onderzoek naar ziektebeelden, geneesmiddelen en behandelmethode bij niet-witte mensen, vrouwen en niet-witte vrouwen. In de opleiding van artsen, hulpverleners, thuis- en ouderenzorg en medisch personeel komt meer aandacht voor de bestrijding van racistische stereotypen. **Cultuursensitieve** zorg krijgt hierin een belangrijke plek.

21. De inzet van tolken en gebarentolken moet niet uit het budget van de zorgvrager worden betaald, maar standaard vergoed worden vanuit de overheid.

22. Suïcidaliteit en dak- en thuisloosheid onder **LHBTQIA+** jongeren is hoog. Er komt daarom meer aandacht voor passende zorg, goede begeleiding en suïcidepreventie bij LHBTQIA+ mensen. Ook worden er safehouses voor hen ingericht, verspreid over het land. We bevorderen

(ervarings)deskundigheid over de LHBTQIA+ gemeenschap in de GGZ en de Jeugdzorg.

23. De zorg voor trans personen moet worden gezien als een reguliere vorm van medische zorg en moet worden meegenomen in het basiscurriculum van medische gezondheidsopleidingen. Hormoonbehandelingen moeten kunnen worden verstrekt vanuit de eerstelijnszorg. Zo werken we aan het wegwerken van de enorme wachtlijsten in de transzorg. Ook openen we meer transklinieken om het aanbod in de transzorg te vergroten. Ook wordt expertise gedeeld tussen de 5 grootste ziekenhuizen, zodat wachtlijsten kunnen worden weggewerkt. (Hormoon)behandelingen en operaties worden vergoed, zonder toestemming van 'experts' en verzekeringen. Daarnaast hoeven trans personen geen diagnose meer te ontvangen om zorg te krijgen.

**H.
Zelfbeschik-
king en
inclusie:
jouw leven,
jouw keuze.**

Het recht op zelfbeschikking is een groot goed, van je geboorte tot aan je dood. Je hebt het recht goed geïnformeerd te worden over zaken die betrekking hebben op jouw leven en lichaam, en op basis daarvan je eigen keuzes te maken. Dit betekent ook dat je het recht hebt om je te kleden zoals jij wilt, lief te hebben wie jij wilt, jezelf uit te drukken zoals jij wilt en te geloven waarin jij wilt. Het betekent dat je zelf mag bepalen wat je met je lichaam doet, en welke medische of psychische behandelingen je wel of niet wilt ondergaan. Natuurlijk is het recht op zelfbeschikking wel aan grenzen gebonden, namelijk waar jouw recht datzelfde recht van anderen schendt.

Het recht op zelfbeschikking staat voor verschillende groepen mensen onder druk. Zoals voor mensen met een baarmoeder, trans personen, mensen die kiezen voor sekswork, of mensen die vanwege ondraaglijk lijden een einde willen maken aan hun leven. Ook staat de zelfbeschikking onder druk voor de ongeveer 3 miljoen mensen met een handicap in Nederland. Zij kunnen vaak niet vanzelfsprekend meedoen in de maatschappij, zonder extra zaken te regelen en extra kosten te maken. BIJ1 vindt dat een handicap een onderdeel is van de diversiteit van de mensheid, geen medisch probleem dat opgelost moet worden.

BIJ1 gelooft dat zelf mogen bepalen wat er met jouw leven en jouw lichaam gebeurt, een belangrijk recht is dat altijd beschermd moet worden.

Seksuele vrijheid, abortus, zwangerschap, ouderschap en adoptie.

1. Er komt een volledige vergoeding van anticonceptie en het taboe rondom abortus wordt actief bestreden. Abortus wordt uit het Wetboek van Strafrecht gehaald. De overheid stopt met het subsidiëren van organisaties die geen onafhankelijke hulp bieden aan ongewenst zwangere personen. **Ervaringsdeskundigen** worden actief betrokken bij het ontwikkelen van wetten en regels rond abortuszorg. Abortuszorg gaat bovendien onder de reguliere zorg vallen; er komen abortusafdelingen in verloskundigenpraktijken en andere medische centra. Verloskundigen en de huisarts moeten de abortuspil kunnen voorschrijven en werken hierin actief samen met abortusartsen.

2. Vruchtbaarheidsbehandelingen zoals IVF en KID moeten vergoed worden. Het aantal vergoede behandelingen moet uitgebreid worden op basis van kansen, niet kosten. Dit geldt ook voor **LHBTQIA+** stellen.

3. Mensen die zwanger zijn en gaan bevallen hebben altijd het recht om zelf beslissingen te nemen over wat er met hun lichaam gebeurt. Er komt bovendien een wet op draagouderschap op basis van het Wetsvoorstel kind, draagmoederschap en afstamming, met solide bescherming voor kinderen, draagouders en wensouders.

4. Er komt een wet voor meerouderschap. Het huidige huwelijksrecht en samenlevingsrecht worden op zo'n manier aangepast, dat er gelijke sociale en financiële rechten worden geboden aan alle gezinnen, samenwonenden en samenlevenden.

5. Er wordt een einde gemaakt aan interlandelijke adoptie. Adoptie binnen Nederland

kan alleen wanneer de gegevens van biologische ouders beschikbaar blijven voor het geadopteerde kind. Ook moet het 100% zeker zijn dat het gaat om een vrijwillige adoptie waarbij pleegzorg niet een betere optie is. Mensen die in het verleden als kind zijn geadopteerd, hebben het recht om de feiten van hun afstamming te weten en worden hierin waar mogelijk gesteund door de overheid.

H2 Toegankelijkheid.

6. Er komt een nationale strategie om de achterstelling en uitsluiting van mensen met een handicap tegen te gaan, met structurele oplossingen voor knellende wetgeving. De implementatie van onze verantwoordelijkheden onder het VN-verdrag handicap moet een bestuurlijke prioriteit worden.

7. Gemeentebeleid dat mensen met een handicap raakt wordt landelijk vastgelegd. Zo kunnen mensen in elke gemeente aanspraak maken op dezelfde passende voorzieningen, onder dezelfde voorwaarden. Gemeenten worden daarnaast verplicht om mensen met een handicap en hun vertegenwoordigers te betrekken bij het maken, uitvoeren en evalueren van wetten en regels. Daarnaast moet zij een lokale inclusie-agenda opstellen, waarin zij aangeven hoe zij de positie van mensen met een handicap gaan verbeteren. In elke gemeente wordt een lokale gehandicaptenraad ingesteld.

8. Alle overheidsgebouwen worden en blijven volledig toegankelijk. Er komen doelgerichte budgetten voor gemeenten om toegankelijkheid in de openbare ruimte te bevorderen. Alle verkeerslichten worden gebruiksvriendelijk gemaakt voor mensen met een visuele handicap en er komt een actieplan om alle openbare toiletten toegankelijk en gratis te maken. Geleidestroken voor mensen die er afhankelijk van zijn, worden beschermd en blijven onbelemmerd.

9. De landelijke overheid, gemeenten en vervoerders nemen gezamenlijk maatregelen om toegankelijkheid van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer te verbeteren conform het vernieuwde Besluit Toegankelijkheid Openbaar Vervoer. Er wordt scherp toegezien op naleving hiervan. Mensen die niet met het openbaar vervoer kunnen reizen, krijgen passende ondersteuning

om op een andere manier te kunnen reizen.

10. Ook op Europees niveau zetten we ons in om zo snel mogelijk op een klimaatvriendelijke manier een Europees spoornetwerk aan te leggen. We zorgen waar mogelijk dat al het openbaar vervoer gelijkvloerse instap of betrouwbare schansen heeft - of allebei. We investeren in rolstoeltoegankelijke voertuigen, haltes en stations. Haltes en stations die niet goed toegankelijk zijn, verbouwen we. Deze sluiten we niet. We registreren storingen aan liften en roltrappen op stations openbaar, en lossen deze met hoge prioriteit op.

11. Stations en vervoermiddelen testen we strenger op toegankelijkheid voor dove of slechthorende mensen en blind of slechthorende mensen. Dit gebeurt mede door ervaringsdeskundigen.

12. Informatie van de overheid wordt standaard toegankelijk gemaakt, in begrijpelijke taal en beschikbaar in braille.

13. We werken aan toegankelijke werkplekken. Dit doen we door onder andere het recht op thuiswerk vast te leggen en meer (onafhankelijke) ondersteuning op de werkvloer.

H3.

Geslachtsontwikkeling en gender (niet-standaard).

14. Er komt wetgeving dat een einde maakt aan medisch ingrijpen bij (niet-levensbedreigende) geslachtelijke ontwikkeling van intersekse kinderen, die niet standaard is.

15. Een genderwijziging mag zonder beoordeling en zo vaak als nodig. We stoppen de criminalisering van trans personen en maken zelfidentificatie, in plaats van medische en psychische frames over genderidentiteit, leidend in de transzorg.

16. Uiteindelijk wordt de genderregistratie afgeschaft in de Basisregistratie Personen. Tot die tijd wordt het invullen van 'X' een mogelijkheid, net zoals bij het veranderen van een M naar een V of andersom op identiteitsdocumenten en reispapieren. Ook worden, naast mannen en vrouwen, ook **non-binaire** personen opgenomen in bestaande wetten en regels. Trans personen mogen hun naam en genderregistratie kosteloos wijzigen in de gemeentelijke basisadministratie, zonder dat daarvoor een medische verklaring nodig is.

H4.**Ondragelijk lijden en euthanasie.**

17. De wens voor euthanasie mag nooit worden bepaald door gebrekkige zorg. In het hoofdstuk Zorg stellen wij daarom een scala aan maatregelen voor om de zorg in Nederland te verbeteren. BIJ1 gelooft daarbij in de volledige zelfbeschikking van ieder mens om te kiezen voor een waardige dood in eigen regie.

18. We versterken de mogelijkheid om in gesprek te gaan met artsen over een vrijwillig levenseinde. Ook voor mensen zonder indicatie voor palliatieve zorg. We beginnen daarbij laagdrempelige voorzieningen waar mensen met een doodswens, die lijden aan een psychische aandoening, openlijk en in alle vrijheid kunnen praten over hun wens. Uit onderzoek blijkt dat dit het verlangen naar de dood kan verminderen of zelfs laten verdwijnen. De meeste hulpvormen zijn echter gericht op genezing, waarbij weinig ruimte is om over de doodswens te praten. Bij deze laagdrempelige voorzieningen is levenshulp en stervenshulp beschikbaar.

19. Bij vergevorderde dementie wordt zelden euthanasie verleend, ook niet als mensen hier eerder - toen zij nog wilsbekwaam waren - toestemming voor hebben verleend. Dit heeft tot gevolg dat veel mensen al om euthanasie verzoeken op het moment dat zij nog kwaliteit van leven hebben uit angst het omslagpunt van wilsbekwaam naar wilsonbekwaam te missen. Daarom willen we de positie van de patiënt versterken en de keuze voor euthanasie toegankelijker maken. Ook voor mensen die lijden aan een psychiatrische ziekte of een stapeling van ouderdomsaandoeningen.

20. Uit de jaarlijkse verslagen van de Regionale Toetsingscommissies (RTE) en de wetsevaluaties blijkt dat de Nederlandse euthanasiepraktijk bijzonder zorgvuldig is. Daarom heffen we de

strafbaarheid van artseneuthanasie op. Ook moet hulp bij zelfdoding door naasten of andere professionele hulpverleners gedecriminaliseerd worden.

21. Ieder mens moet kunnen kiezen voor een waardige dood in eigen regie, ook als zij niet ziek zijn. Mensen met een weloverwogen persisterende doodswens moeten daarom toegang kunnen krijgen tot een legaal, waardig, veilig en betrouwbaar stervensmiddel, zodat zij niet hoeven te kiezen voor suïcide. Dat brengt vaak veel leed toe aan de persoon in kwestie, eventuele omstanders en familie. Een toets op vrijwilligheid en weloverwogenheid moet beschermen tegen misbruik en impulsief gebruik van zo'n door de overheid gereguleerd middel.

I.

**Onderwijs,
cultuur en
media:**

**de basis van
een sterke
samenleving.**

Onderwijs, kunst, cultuur en media vormen samen de basis die mensen nodig hebben om zichzelf te ontwikkelen, hun stem te kunnen laten horen en de wereld te kunnen begrijpen en bevragen. Het mag niet uitmaken wie je bent, waar je vandaan komt, of wat het inkomen of de achtergrond van je ouders is: ieder mens moet zich kunnen ontwikkelen, op jonge én latere leeftijd.

Op dit moment werkt ongelijkheid door in alle lagen van het onderwijssysteem. Wij zetten niet in op gelijke kansen - wij eisen de kans op een gelijke uitkomst op voor iedereen. Wat je achtergrond ook is. We gaan veel investeren in het onderwijs en niet bezuinigen. Scholen moeten actief verantwoordelijkheid nemen en een veilige en inclusieve omgeving creëren voor al hun leerlingen. We zetten ons actief in voor het dekoloniseren van het onderwijs door structureel meer aandacht te besteden aan de koloniale geschiedenis. We rekenen af met de focus op Europa en lesmateriaal dat racisme in de hand werkt. We gaan discriminatie zoals onderadviseren, stagediscriminatie en het onnodig problematiseren van gedrag van kinderen van kleur tegen. Ook bevorderen we bredere klassen met verschillende schoolsoorten.

Verder is cultuur geen luxeproduct. Cultuur is het cement van de samenleving. De maatschappelijke realiteit wordt al eeuwenlang goed vastgelegd en overgebracht via kunst. Geen andere sector kan dit zo goed. Alle culturele instellingen en media moeten een goede afspiegeling zijn van de samenleving om tot een gelijkwaardige sector te komen. BIJ1 wil dat inclusie de norm is en niet alleen een mooie alinea in een subsidieaanvraag. We maken de Code Culturele Diversiteit bindend. En stellen extra subsidies beschikbaar voor makers en verhalen die nu niet goed vertegenwoordigd zijn.

Ook kijken we eerlijk naar hoe het koloniale verleden nog steeds bepaalt voor welke verhalen er wel of geen plek is en wat 'waardevol' is. Veel van onze museumcollecties zijn gebaseerd op de Nederlandse koloniale geschiedenis en het

Nederlandse slavernijverleden, en tonen kunst die gestolen is uit andere landen. We geven deze gestolen kunst direct terug. Daarnaast maken we een einde aan de onzichtbare armoede in de cultuursector. Want alle kunstenaars en creatieven moeten kunnen leven van hun werk.

BIJ1 staat voor een samenleving waarin gelijke toegang tot kennis, ontwikkeling en expressie voor iedereen een zekerheid is. We zetten ons in voor inclusieve en betaalbare onderwijs-, kunst-, cultuur- en mediasectoren die onze diverse samenleving weerspiegelen en ruimte bieden aan alle perspectieven. Dit zijn sectoren die kritisch durven te zijn, die vermaken én onderwijzen. En die verantwoordelijkheid nemen voor het koloniale verleden. Waarin makers en kunstenaars voldoende plek hebben om hun werk te maken en tonen, en dat zij daar eerlijk voor betaald worden. Alleen zo maken we ruimte voor een samenleving waarin ieder verhaal telt en ieders talent kan bloeien.

Voor betaalbaar en toegankelijk onderwijs.

1. De bezuinigingen op het onderwijs draaien we terug. Een investering in het onderwijs is een investering in nu en de toekomst.
2. Het collegegeld schaffen we af: beroepsonderwijs en de universiteit worden gratis. De basisbeurs maken we fors hoger naar een leefbaar niveau, voor inwonende en uitwonende studenten. Studieschulden van de 'pechgeneratie' schelden we kwijt.
3. Er komt een verplichte stagevergoeding voor studenten van alle onderwijsniveaus. Stagiairs verdienen minimaal een minimumloon voor gewerkte uren. Bedrijven die discrimineren in hun selectie voor stagiairs krijgen boetes en sluiten we uit van overheidsopdrachten en subsidies.
4. Scholen moeten volledig toegankelijk worden voor leerlingen met een handicap en we maken extra budget vrij voor de ondersteuning van deze leerlingen. We vormen het onderwijs zo om dat zoveel mogelijk kinderen met een handicap aan het reguliere onderwijs kunnen meedoen.
5. Er komen meer toegankelijke mogelijkheden om mensen die laaggeletterd zijn (moeite hebben met taal) bij te staan en ondersteunen waar nodig. Iedereen moet makkelijke toegang hebben tot een openbare bibliotheek. Op dit moment zijn in Nederland 25% van onze 15-jarigen laaggeletterd. Dat aantal brengen we de komende 4 jaar tot maximaal 5% terug.
6. In het basisonderwijs bieden we gratis, gezonde en klimaatvriendelijke schoolmaaltijden aan.
7. We werken aan toegankelijk onderwijs door het recht op thuisstudie vast te leggen. Ook komt er meer (onafhankelijke) ondersteuning, zodat

mensen met een handicap beter en naar eigen wensen kunnen studeren. Bijvoorbeeld door online colleges te faciliteren.

8. Het mbo maken we sterker en breder, en er komen meer kleinschalige vakscholen. De toegang tot het theoretisch en wetenschappelijk onderwijs maken we makkelijker. Bijvoorbeeld door drempels voor werkende mensen weg te nemen, en door schakelprogramma's zoals pre-masters.

9. Kinderopvang wordt helemaal gratis. Ook naschoolse activiteiten subsidiëren we flink. School wordt een ontmoetingsplek waar kinderen veilig de hele dag kunnen verblijven.

2 Dekolonisatie en gelijke kansen.

10. We zetten ons actief in om onder advisering tegen te gaan. De selectie en toetsing van basisschoolleerlingen voor het voortgezet onderwijs moet anders, en op een later moment. Advies voor vervolgonderwijs baseren we voortaan op een afspraak tussen leraar, ouder(s) of verzorger(s) en de leerling.

11. We maken de normen van “onvoldoende leerresultaten” in het basisonderwijs gelijk voor alle kinderen. Onafhankelijk van het land van herkomst, het opleidingsniveau van de ouders en of de ouders in schuldsanering zitten.

12. We moedigen brede brugklassen en scholengemeenschappen met verschillende schoolsoorten (vmbo, havo, vwo) aan. Diploma's in het voortgezet onderwijs moeten gestapeld kunnen worden zonder aanvullende eisen.

13. Er wordt geen lesmateriaal meer gebruikt waarin docenten een eenzijdig en op Europa gefocust verhaal over de geschiedenis presenteren. Scholen stoppen onmiddellijk met lesmateriaal die koloniale misdadigers verheerlijken. De slavernij en koloniale geschiedenis krijgt een zichtbare plek in het lesmateriaal van het basis- en voortgezet onderwijs. Ook besteden we fors meer aandacht aan helden uit de (voormalige) koloniën. De manieren waarop het koloniale en slavernijverleden doorwerkt in het heden bespreken we structureel in alle lagen van het onderwijs.

14. Scholen gaan verantwoordelijkheid nemen om een veilige leeromgeving te creëren voor achtergestelde groepen leerlingen. We maken wetten en regels in samenwerking met ervaringsdeskundigen en professionals om kansenongelijkheid, onder advisering en

discriminatie binnen onderwijsinstellingen te stoppen.

15. Scholen krijgen extra geld om professionele bijles voor alle leerlingen op school beschikbaar te maken. We geven kinderen van ouders met een laag inkomen niet meer zomaar bijlessen in de bibliotheek die niet aansluiten op specifieke lesmethoden.

16. Het ministerie van Defensie blijft weg uit de scholen. Wervingscampagnes gericht op jongeren stoppen we. Net als gastlessen, sportdagen en trainingen van Defensie die bedoeld zijn om beïnvloedbare jongeren enthousiast te maken voor een rol in het leger.

Docenten verdienen beter - meer waardering, democratie en diversiteit.

17. De arbeidsvoorwaarden van docenten verbeteren we: hoger salaris en minder werkdruk. Op hoger onderwijsinstellingen (mbo's, hbo's, universiteiten) werken we zo min mogelijk met tijdelijke contracten. De loonkloof tussen het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs, theoretisch onderwijs, en wetenschappelijk onderwijs dichten we. Zodat alle docenten hetzelfde verdienen.

18. De klassen worden kleiner en we verlichten de administratieve lasten, om de werkdruk te verminderen en meer voorbereidingstijd voor docenten te creëren. Pabo's en lerarenopleidingen gaan meer aandacht besteden aan de werkdruk in het onderwijsveld (veroorzaakt door samenleving, schoolbestuur en ouders), en hoe daarmee om moet worden gegaan.

19. De overheid werkt samen met hogescholen en universiteiten om de academische vrijheid te garanderen.

20. We voeren 'academische boycot' voor 'Israël' in: we verbreken alle banden tussen Nederlandse en 'Israëlische' onderwijsinstellingen.

21. Wetten om internationale studenten uit het hoger onderwijs te weren wordt geschrapt. We kijken binnen hoger onderwijsinstellingen naar duurzame en rechtvaardige manieren om internationalisering binnen het onderwijs te balanceren. Zonder dat dit alleen te kosten gaat van internationale studenten en medewerkers. Dit kan via systemen als loting.

22. "Outputfinanciering" schaffen we af. Het geldbedrag dat onderwijsinstellingen ontvangen, hangt niet langer af van het deel afgestudeerden.

23. Besturen en raden van toezicht van mbo's, hogescholen en universiteiten worden democratisch verkozen. Dat gebeurt via democratisch verkozen raden van medewerkers en studenten, op centraal en facultair niveau. Elke instelling krijgt een diversiteitscommissie en er komen diversiteitsquota in alle onderwijs- en bestuurslagen in het theoretisch en wetenschappelijk onderwijs.

4 Kunst, cultuur en media.

24. We stellen structureel meer fondsen beschikbaar op het gebied van kunst, cultuur en media. We versimpelen de subsidie- en prestatievoorwaarden, waardoor meer makers aanspraak kunnen maken op deze fondsen.

25. De Wet Werk & Inkomen Kunstenaars wordt weer in het leven geroepen en er komt structurele inzet om een einde te maken aan de armoede in de kunst, cultuur en mediasector.

26. We investeren in betaalbare en toegankelijke plekken en vrijplaatsen, waar kunst gemaakt en getoond kan worden. Bestaande vrijplaatsen worden erkend en behouden. Nieuwe vrijplaatsen worden praktisch en legaal ondersteund.

27. Bij toekomstige crises, zoals een bankencrisis of een pandemie, worden zzp-ers, flexwerkers, makers en instellingen die weinig of geen subsidie krijgen net zo ruimhartig gecompenseerd als de instellingen die onder de basisinfrastructuur vallen.

28. We investeren fors in de **Fair Practice Code** en de **Code Culturele Diversiteit** en maken deze bindend. Er komen extra middelen voor kleinere instellingen, onafhankelijke makers en de NPO om deze codes in te voeren.

29. Er komt plek binnen culturele- en media-instellingen om aandacht te hebben voor de Nederlandse koloniale geschiedenis en slavernijverleden, vanuit het perspectief van de voormalige koloniën.

30. We zorgen dat alle gestolen kunst door Nederlandse culturele instellingen wordt teruggegeven. We helpen het mogelijk te maken de kunst te conserveren en exposeren op de plek

waar het thuishoort.

31. Er komt een sectorbreed onafhankelijk onderzoek naar de huidige situatie op het gebied van representatie en diversiteit in besluitnemende functies binnen media- en cultuurfondsen.

32. We zorgen voor een goede bewaking van de representativiteit van media, waarbij regionale media, lokale media en doelgroepmedia worden beschermd.

33. We willen een publieke omroep die onafhankelijk blijft en die niet door de overheid of door de commercie wordt beïnvloed. Daarom draaien we de bezuinigingen op de publieke omroep terug. Omroepen die ongrondwettelijke, racistische denkbeelden en nepnieuws verspreiden worden verboden en krijgen geen vergunning.

Toegankelijkheid en educatie.

34. De toegangsprijzen van musea en culturele instellingen gaan flink omlaag. Zo kan iedereen van kunst en cultuur genieten, ongeacht hun inkomen. Voor iedereen onder de 25 jaar worden musea gratis.

35. Culturele instellingen, mediamakers en creatieve makers worden bij subsidieaanvragen ook beoordeeld op toegankelijkheid voor mensen met een handicap. Het gebruiken van schrijf- en gebarentolken, ondertiteling, meertaligheid en toegankelijke communicatie wordt de norm.

36. We sturen aan op gratis, toegankelijke, online programma's van de publieke omroep.

37. Er komt een cultuurbudget voor ieder kind dat zich in Nederland bevindt.

38. Kunst- en cultuureducatie wordt een verplicht onderdeel van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs en het mbo. Hierbij wordt samenwerking gezocht tussen onderwijs, de culturele omgeving van de school en de kunst- en cultuursector. Ook participatie in de vrije tijd is toegankelijk en betaalbaar voor ieder kind.

J.

**Democratie:
een vrij volk.**

BIJ1 staat pal achter een democratie die gebaseerd is op gelijkwaardigheid, in plaats van een democratie gebaseerd op de belangen van de grote bedrijven en de rijken. De Eerste en Tweede Kamer doen vaak niet wat zij beloven. De belangen van machtige groepen winnen het vaak van de belangen van de door het westen achtergestelde gemeenschappen: daarom willen wij de rechtsstaat radicaal democratiseren. We willen een rechtsstaat die vrij en veilig is. Een rechtsstaat waarin klokkenluiders, critici, activisten en journalisten goed worden beschermd. Waar democratie niet leidt tot een wedstrijd met elkaar, maar tot solidariteit en respect. Want échte democratie is er voor iedereen. Democratie moet meer zijn dan een vakje rood kleuren tijdens de verkiezingen. Democratie moet elke dag levend zijn.

Een werkende rechtsstaat zorgt dat iedereen vrij en veilig is. Veiligheid gaat over veel meer dan het onderdrukken van criminaliteit en het bestraffen van misdaad. Veiligheid gaat over een menswaardig bestaan kunnen leven. Een werkende rechtsstaat zorgt er ook voor dat burgerrechten worden beschermd tegen dreigingen met staatsgeweld. Daarom moeten we van politiecontrole naar controle over de politie. We streven ernaar dat collectieve voorzieningen zo goed geregeld zijn en het voorkomen van geweld zo goed werkt, dat de politie en gevangenen zoals we die nu kennen niet meer hoeven te bestaan. We streven naar een wereld waarin we collectieve zorg dragen voor elkaar. In die wereld krijgt elk mens de kans om hun fouten te herstellen en de waardigheid waar wij allen recht op hebben.

BIJ1 strijdt voor een rechtssysteem waarin mens en planeet worden beschermd, en waarin wij gezamenlijk de plicht dragen om veiligheid te garanderen. Ons huidige systeem is een systeem dat misdaad niet voorkomt, maar eerder creëert met een cultuur van bestraffing, geweld en opsluiting. De huidige politiek heeft ons wijsgemaakt dat een systeem als de politie het enige middel is voor het creëren van veiligheid in onze buurten. Maar wij geloven dat veiligheid op geen enkele manier kan worden gegarandeerd door een gewapend orgaan. Daarom investeren we niet langer in staatsgeweld, bestraffing en opsluiting. We investeren in collectieve voorzieningen en bestaanszekerheid: zaken die onze gemeenschappen wél veilig houden.

Naar een democratische republiek die werkt voor iedereen.

1. Nederland krijgt een nieuwe Grondwet die de bestaande koloniale, kapitalistische Grondwet vervangt. Daarnaast komt er een Constitutioneel Hof, dat Nederlandse wetten toetst aan de nieuwe Grondwet.

2. De monarchie wordt afgeschaft: Nederland wordt een democratische republiek. We pakken de rijkdom van de adel terug. En gebruiken dit voor **rechtsherstel** voor de voormalige koloniën. Het dragen van adellijke titels wordt, naar Oostenrijks voorbeeld, verboden.

3. De drempels voor het meedoen aan verkiezingen als nieuwe politieke partij worden weggenomen, zoals waarborgsommen en (onofficiële) kiesdrempels. De waterschappen worden geheel democratisch verkozen. Geborgde zetels voor landbouw, het bedrijfsleven en beheerders van natuurterreinen worden afgeschaft. De verkiezingen en de functie van de Eerste Kamer worden herzien en hervormd.

4. Het aantal Kamerleden in de Tweede Kamer moet proportioneel meegroeien met het aantal inwoners in Nederland, want volksvertegenwoordigers kunnen hun werk alleen goed doen wanneer ze voldoende tijd en ondersteuning krijgen. Dat betekent dat het huidige aantal van 150 Kamerleden flink moet worden vergroot. Ook wordt het budget voor fractiemedewerkers verhoogd. Het salaris van voltijd volksvertegenwoordigers wordt herzien en verlaagd. Deeltijd volksvertegenwoordigers, zoals gemeenteraadsleden, gaan er in salaris juist op vooruit.

5. De macht van burgemeesters wordt onderhevig aan meer democratische controle, verantwoording en transparantie, in het bijzonder

rond openbare orde, veiligheid, politieacties, surveillance en het sluiten van woningen.

6. Gemeenten krijgen meer zeggenschap over en geld voor het dagelijks bestuur. Gemeenten staan namelijk veel dichtbij de burgers, voor wie ze wetten en regels maken en uitvoeren. Zij weten daarom beter dan de landelijke overheid wat er lokaal het hardst nodig is.

7. De democratisering van de economische macht, zoals beschreven in het hoofdstuk Rondkomen en werk, maakt democratische besluiten onderdeel van het alledaagse leven. We bepalen met zijn allen over productie, handel, investeringen en arbeidsvoorwaarden in plaats van de economische macht die focust op een kleine groep allerrijksten. Daarbij wordt de betrokkenheid van burgers bij het democratisch bestuur vergroot. Dit gebeurt onder andere door gratis onderwijsprogramma's over politiek en democratie, het vertalen van debatten, en het stimuleren van lokale vormen van directe democratie, zoals wijkraden, burgerfora en burgerberaden.

8. Alle **mensenrechtenverdragen**, zoals het Kinderrechtenverdrag, het Vrouwenrechtenverdrag en het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap, krijgen rechtstreekse werking in het Nederlandse recht. Etniciteit, afkomst, nationaliteit, **genderidentiteit** en **genderexpressie** worden in artikel 1 van de Grondwet opgenomen.

Bescherming van democratische rechten.

9. Actief en passief stemrecht zijn basisrechten voor iedereen. Vluchtelingen en migranten moeten ook direct gebruik kunnen maken van deze rechten, en niet pas na 5 jaar. Daarbij worden de mogelijkheden om een dubbele nationaliteit te hebben of te behouden verbreed: een dubbele identiteit heeft meerwaarde en mag niet worden onderdrukt.

10. Het recht op demonstratie wordt met robuuste wetgeving beschermd tegen de autoritaire heksenjacht door rechtse politici. Autoriteiten mogen in lijn met onze mensenrechten geen beperkingen meer stellen aan demonstraties op grond van onder meer verkeersbelang. Ook mogen autoriteiten geen protesten meer verbieden, beperken of beëindigen vanwege het ontbreken van (tijdige) kennisgeving of aanmelding van het protest. Autoriteiten mogen demonstranten niet bestraffen vanwege het deelnemen aan een niet-aangemeld protest.

11. ID-controles tijdens vreedzame demonstraties mogen niet meer worden uitgevoerd zonder wettige bevoegdheid om een identiteitsbewijs te vorderen. De politie wordt verplicht om de ID-controles die ze wel uitvoeren, te registreren. In de registraties worden onder andere de omstandigheden en verdenkingen vastgelegd. De registraties worden gebruikt voor onderzoek naar discriminatie en de politie dient hierover publiek verantwoording af te leggen.

12. Het beleid over demonstraties verandert van repressie naar facilitatie; alleen in zeer uitzonderlijke gevallen kan de burgemeester ingrijpen, met uitgebreide verantwoording en toetsing aan het demonstratierecht nadien.

13. De Mobiele Eenheid wordt niet langer

ingezet bij demonstraties en de inzet van politie in burger bij demonstraties stopt. Handhaving gebeurt alleen om demonstraties te beschermen tegen geweld van anderen.

14. De grootschalige controle en surveillance bij demonstraties – zoals de standaard inzet van camera's – in de publieke ruimte stopt onmiddellijk en er komt nieuw beleid waarin de privacy van de burger centraal staat. Ook automatische gezichtsherkenning wordt verboden. Bestaande video-archieven worden volledig onderzocht door privacywaakhonden en getoetst bij de rechter. Al het beeldmateriaal dat geen directe toepassing heeft voor strafrechtelijk onderzoek wordt verwijderd.

15. Alle (politie)camera's in de publieke ruimte komen in een openbaar register en worden getoetst op aangescherpte privacywetgeving. Cameratoezicht wordt niet meer de norm, maar een uitzondering. Het verzamelen van data via privé smart-deurbellen wordt helemaal gestopt.

16. Alle dataverzameling door overheid en justitie wordt geminimaliseerd tot het absoluut noodzakelijke, en er komt altijd streng toezicht van privacywaakhonden. De adviezen van privacywaakhonden worden openbaar en afdwingbaar met sancties die verder gaan dan de huidige ineffectieve bestuurlijke boetes.

17. Onnodige, repressieve verplichtingen en verboden, zoals de verplichting een ID te kunnen tonen en het verbod op gezichtsbedekkende kleding, worden afgeschaft.

18. Rechtse aanvallen op de vrijheid van meningsuiting worden bestreden. De zogenaamde 'strafbaarstelling van terreurverheerlijking' wordt ingetrokken, omdat dit een middel is om legitieme

en activistische geluiden tegen zionistische misdaden en imperialistische machten te criminaliseren. We bieden pro-actief asiel aan mensen die wegens legitieme democratische kritiek worden vervolgd, zoals mensen uit het VK (Palestine Action) en de VS. Er komt wetgeving die in het bijzonder publicisten, demonstranten en activisten beschermt tegen georganiseerde smaadcampagnes.

19. De onafhankelijkheid van journalisten wordt beschermd. Intimideren, opsluiten en tracken van journalisten door Big Tech, het Openbaar Ministerie en veiligheidsdiensten stopt. De overheid gaat zich harder inzetten voor het vergroten van de veiligheid, ondersteuning en noodhulp aan journalisten in binnen- en buitenland.

20. Veiligheidsdiensten (zoals de AIVD en de NCTV) en politie-onderdelen zoals TOOI en ID-WIV, worden ontmanteld. We intensiveren en verbeteren intussen de strenge, bindende, onafhankelijke democratische controle over deze diensten. Hun bevoegdheden worden ingeperkt, en gegevensverstrekking aan buitenlandse geheime diensten wordt aan banden gelegd.

J3.

Bestaanszekerheid boven repressie, van strafketen naar rechtvaardige maatschappij.

21. We erkennen de rol die armoede, sociale onzekerheid en maatschappelijke achterstelling spelen in de kansen op een criminele toekomst. Harder straffen is geen succesvolle aanpak om criminaliteit te verminderen, zeker niet onder zulke maatschappelijke omstandigheden. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de recidivecijfers. Daarom zijn sociale investeringen hard nodig om te voorkomen dat mensen (vooral jongeren) zich genoodzaakt voelen de criminaliteit in te gaan. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om herstelrecht toe te passen bij kleine vergrijpen.

veiligheid beter worden gecontroleerd en kunnen mensen met drugsproblematiek eerder worden geholpen.

22. De rol van politie en BOA's in de samenleving wordt geminimaliseerd en zal uiteindelijk verdwijnen. We stoppen met investeren in handhaving, en investeren dat geld in goede collectieve voorzieningen. Iedereen krijgt toegang tot onderwijs, een leefbaar inkomen, en racisme wordt maatschappijbreed aangepakt. Er wordt geïnvesteerd in hulp voor mensen met onbegrepen gedrag: de politie heeft daarin geen rol.

23. **Klassenjustitie** wordt bestreden. Iedereen heeft recht op goede, gratis en toegankelijke rechtsbijstand van sociale advocaten die eerlijk worden betaald. Boetes worden afgestemd op iemands inkomen en vermogen. Er wordt ingezet op wijkrechtspraak en er worden kleine, lokale rechtbanken (kantongerechten) heropend om de afstand tussen mensen en het recht te verkleinen.

24. Er wordt uitgebreider onderzoek gedaan naar **institutioneel** racisme binnen het Openbaar Ministerie en het rechterlijke apparaat.

25. Teelt, fabricage, bezit en verkoop van alle drugs wordt gelegaliseerd en gereguleerd. Zo kan

26. De politie mag niet langer zomaar of standaard aanwezig zijn op campussen en hun aanwezigheid in overheidsgebouwen wordt ingeperkt.

27. Handhavers worden sneller ontslagen en vervolgd voor racisme of wanneer ze grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Er komen heldere regels over omgangsvormen en taalgebruik, die strikt worden gehandhaafd. De beslissing om handhavers te vervolgen zal niet langer bij het Openbaar Ministerie liggen, maar bij een onafhankelijke toezichthouder op de politie.

28. We verhinderen dat de politie wordt bemenst door personen met fascistische en racistische opvattingen door een aanscherping in het personeelsbeleid. Klokkenluiders worden beschermd en krijgen alle ruimte om misstanden aan te kaarten.

29. Alle handhavers dragen verplicht bodycams die altijd aanstaan. Andere politie-inzet van camera's wordt tot een minimum beperkt. Daarnaast dragen zij verplicht duidelijk zichtbare identificatienummers en identificatiebewijzen. Handhavers dienen zich te identificeren tegenover burgers.

30. Er komt een einde aan preventief fouilleren, 'patsercontroles' en andere controles die **etnisch profileren** in de hand werken. Het gebruik van etniciteit, nationaliteit en afkomst in risicoprofielen wordt verboden. We introduceren verplichte stopformulieren voor alle politiecontroles. Gedetailleerde data over politiecontacten met burgers en onderzoeken naar racisme en politiegeweld worden publiek gemaakt.

31. De basisbewapening van de politie wordt

teruggebracht tot pepperspray en een kleine gummiknuppel. BOA's krijgen geen enkele vorm van bewapening. Politieagenten mogen alleen in uitzonderlijke gevallen wapenstokken, tasers en vuurwapens dragen. Training en protocollen omtrent gewelds- en wapengebruik worden veel strenger.

32. De inzet van geweldsmiddelen zoals waterkanonnen, elektrische wapenstok, rubberkogels, traangas, "sonische wapens" zoals mosquito's, politiepaarden en zogenaamde surveillancehonden wordt verboden.

33. Het gebruik van private DNA-banken door de politie wordt verboden. Het afnemen van DNA wordt alleen toegestaan bij zeer ernstige misdrijven en na toetsing door een rechter.

**K.
Caribisch
deel van
Nederland:**

Aruba,

Bonaire,

Curacao, Saba,

Statia en Sint

Maarten.

BIJ1 gelooft in een samenleving waar iedereen, of ze nu in het Europese of het Caribische deel van Nederland wonen, een menswaardig bestaan leidt. Een bestaan vrij van armoede, van oordelen op basis van huidskleur, racisme en andere vormen van onderdrukking. Een nieuwe wereldrealiteit waarin we de doorwerkingen van kolonialisme en slavernij niet meer elke dag voelenafgebroken zijn. Een nieuwe vorm van samenwerken met Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Statia en Sint Maarten, waarin de belangen van de eilanden centraal staan. Een nieuwe relatie gebaseerd op antikolonialisme en radicaal gelijke rechten.

Nederland is nog steeds een koloniale macht, zelfs als dit niet meer officieel zo genoemd wordt. De eilanden Bonaire, Statia en Saba in het Caribische deel van Nederland zijn sinds 2010 “bijzondere gemeenten”. Maar terwijl Aruba, Curaçao en Sint Maarten officieel “autonome landen” zijn binnen Nederland. Nederland is op papier officieel gelijkwaardig en de eilanden zijn zelfstandig, maar de werkelijkheid vuistregel is: “wie betaalt, bepaalt”. Oftewel: je doet wat Nederland wil en anders krijg je niks. Toen Aruba, Curaçao en Sint Maarten financiële hulp nodig hadden tijdens de coronapandemie, wilde de Nederlandse overheid alleen leningen geven. De eilanden kregen de leningen enkel en alleen als alle eisen van Nederland gevolgd werden. Nederland deed hetzelfde toen Sint Maarten verwoest werd door Orkaan Irma. Dit moet radicaal anders.

BIJ1 strijdt voor het repareren van koloniale schade, en wil de eilanden de macht geven om dingen zelf te bepalen. Nederland heeft daarbij de plicht om, waar gewenst, de eilanden te ondersteunen zonder voorwaarden.

Herstel van koloniale schade.

1. Alle schulden van de eilanden worden kwijtgescholden. Hier mogen geen eisen aan verbonden worden.
2. Nederland herstelt de schade van het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden. De excuses voor de slavernij en het kolonialisme, de invulling van het herstelproces en de uitkomsten worden juridisch bindend en vastgelegd in een Consensusrijkswet Herstelmaatregelen. Deze reparaties zullen materieel en immaterieel zijn, maar de precieze invulling wordt besloten door de bewoners samenlevingen van de eilanden. Nederland ondersteunt dit proces volledig financieel en naar behoefte ook logistiek.
3. Er komt aandacht voor ecologische schade tijdens herstelgesprekken. Voor alle 6 de eilanden wordt onderzocht hoe Nederland de mogelijke effecten van de klimaatcrisis en klimaatschade, en de benodigde maatregelen kan financieren en faciliteren.
4. Er komt speciale aandacht voor mentale en geestelijke dekolonisatie. Het ministerie van Binnenlandse Zaken moet actief dekoloniaal en antiracistisch beleid voeren. Ook moet Nederland geld vrijmaken voor projecten om geïnternaliseerd racisme op de eilanden te adresseren. De exacte invulling wordt lokaal op de eilanden besloten.
5. Nederland doet op korte termijn grote investeringen in de onderwijssystemen op de eilanden. De eilanden krijgen bij het ontwikkelen van het onderwijs alle ruimte om ook Caribische, Zuid-Amerikaanse en Pan-Afrikaanse perspectieven op onderwijs mee te nemen.

K2.

Radicale gelijkwaardigheid centraal stellen.

6. Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden hervormen we in overleg met de eilanden. Het uitgangspunt wordt een nieuw Statuut waar daadwerkelijke gelijkwaardigheid centraal staat. De staat betaalt dit. binnen blijven we aanmoedigen.
7. Er komt onmiddellijk een bestaansminimum voor de Bonaire, Statia en Saba gebaseerd op het werkelijke minimumbedrag dat iemand nog heeft om te kunnen leven. Het minimumloon mag niet lager liggen dan het bestaansminimum. Kinderopvang wordt gratis en andere regelingen van het Nederlandse socialezekerheidsstelsel worden ingevoerd. Deze uitkeringen zijn hetzelfde of hoger dan in Europees Nederland. Er is speciaal aandacht voor het feit dat de levenskosten in het Caribische deel van Nederland hoger zijn dan in Europees Nederland.
8. Er komt extra aandacht voor mensen met een minimuminkomen of minder bestaansminima en armoedebestrijding op Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Nederland neemt de financiële verantwoordelijkheid, maar de overheden van de eilanden beslissen over de uitvoering.
9. Bewindslieden en ambtenaren die met Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Statia of Sint Maarten te maken hebben, krijgen training met antiracisme en dekoloniseren als basis.
10. Nederland biedt jongeren van de Caribische eilanden betere ondersteuning bij een studie in Nederland, zodat ze zich hier thuis voelen en hun studie succesvol kunnen afronden zonder studieschuld. Ook het aanvragen van studiefinanciering, het vinden van huisvesting en het wegwijs worden in de Nederlandse bureaucratie wordt toegankelijk gemaakt. Wetenschappelijke kennis delen tussen de Caribische eilanden en Europees Nederland

Herstel van koloniale schade.

11. De Rijksministerraad schaffen we af en vervangen we door een nieuwe vorm van Nederland-breed overleg, waar de relevante ministers van alle landen samenkomen en een gelijke stem hebben in alle genomen beslissingen.

12. De Nederlandse overheid mag nooit meer zomaar ingrijpen op Bonaire, Statia en Saba en democratisch gekozen besturen afzetten. De rol van het ministerie van Binnenlandse Zaken maken we kleiner, door de eilandsraden meer macht te geven in het vormen van lokaal beleid.

13. De onafhankelijkheid van de overheden van Aruba, Curaçao en Sint Maarten wordt behouden en versterkt. Nederland dicteert niet meer hoe de eilanden bestuurd moeten worden. Westerse bestuurlijke eisen worden losgelaten.

14. Nederland maakt het een prioriteit om samen met Aruba, Curaçao en Sint Maarten op korte termijn een geschillenregeling binnen heel Nederland vast te leggen.

15. Alle parlementen in Nederland krijgen evenveel macht om wetsvoorstellen voor rijkswetten in te dienen. Deze worden voortaan in alle parlementen van de betrokken landen goedgekeurd. Europees Nederland start gesprekken om samen met de eilanden tot een structurele oplossing voor het gebrek aan democratie te komen.

